

BULLETIN SLOVENSKEJ ASOCIÁCIE KNIŽNÍC

ROČNÍK 10

ČÍSLO 1

BRATISLAVA 2002

Bulletin Slovenskej asociácie knižníc

Ročník 10

Číslo 1/2002

Vydáva Slovenská asociácia knižníc (sekretariát: Centrum VTI SR, Nám. slobody 19, 812 23 Bratislava) • Hlavný redaktor Ján Kurák • Výkonná redaktorka Mária Mlynáriková (tel.: 02/43 42 05 97, e-mail: publik@tbb5.cvtisr.sk) • Redakčná rada: Jana Amrichová, Daniela Gondová, Anna Hudáková, Oľga Lauková, Tatiana Popová, Eleonóra Janšová • Vychádza 4x ročne • Registračné číslo 2512/2001 • ISSN 1335-7905 • Tlač CVTI SR • URL adresa SAK: <http://www.sakba.sk>

OBSAH

<i>M. Horváthová: Budme optimisti!</i>	3	2,2
--	---	-----

ČLÁNKY

<i>D. Kožuchová: Knižnica by mala byť miestom, ktoré uspokojuje reálnych, nie virtuálnych ľudí</i>	5	9,2
<i>K. Ďurovcová: Vymáhanie nevrátených dokumentov vo verejných knižniciach Slovenskej republiky</i>	10	3,9
<i>K. Ševčíková: Predstavujeme vám Mestskú knižnicu v Piešťanoch</i>	13	9,7
<i>A. Balejová: Podtatranská knižnica v Poprade – 50-ročná</i>	19	6,1

INFORMÁCIE

<i>L. Č.: Zo zasadania správnej rady SAK</i>	25	0,77
<i>M. Kadnárová: 3. ročník Týždňa slovenských knižníc</i>	26	2,29
<i>j. k.: Jedno percento dane z príjmu na verejnoprospešné účely</i>	27	3
<i>J. Šušol: CELIP – tretie zasadnutie riadiacej skupiny</i>	30	3,9
<i>M. Ehnová: Ako ďalej so vzdelávaním knihovníkov na Slovensku?</i>	32	3,6
<i>V. Slamková: Depozitná knižnica OECD v Centre vedecko-technických informácií Slovenskej republiky</i>	34	3,3
<i>kd: SAK upozorňuje</i>	37	

PREČÍTALI SME ZA VÁS

<i>Helsinská mestská knižnica – dláždenie cesty do občianskej informačnej spoločnosti</i>	39	5,8
<i>Jarmila Burgetová: Knižnice v Českej republike</i>	43	3,5

EBLIDA INFORMUJE

Kultúra	46
Informácie	47
Pripravované podujatia	49

RÖZNE

<i>M. Mlynáriková: Vieme spoľahlivo e-komunikovať?</i>	51
--	----

Buďme optimisti!

Takzvané úvodníky si vždy s chuťou prečítam, ale nepišem ich rada. „Úvodník“ by mal byť vysoko aktuálny, pritom všeobsažný a predovšetkým krátky. No a mal by byť najmä taký, aby si tam každý našiel „to svoje“. Osobitné potešenie čitateľovi vo všeobecnosti totiž spôsobuje to, keď sa dočíta nie o veciach, o ktorých nevie, ale o veciach, ktoré pozná, o ktorých vie, ktoré sa ho dotýkajú. O tých chce počuť, chce o nich čítať, chce na ne poznať názor niekoho iného, názor, s ktorým by potom mohol polemizovať. Trafiť do čierneho však nie je vôbec ľahké, a už tobôž nie je ľahké uhádnuť, o čom by sa rada dočítala rôznorodá knihovnícka obec na Slovensku, ktorej sa dostane do rúk toto číslo Bulletinu Slovenskej asociácie knižníc.

Opäť tu však mám dilemu: písať o tom, čo si chce čitateľ prečítať, alebo o tom, o čom jednoducho písať treba bez ohľadu na to, či sa to niekomu páči alebo nie? Písať o najdôležitejších udalostiach z vlaňajška, alebo sa venovať problematike knižníc v rámci krátkodobej prognózy roku 2002?

Tém je neuveriteľne veľa, nech to zoberiem z hociktorej strany.

Titulky k jednotlivým témam by mohli byť napríklad aj takéto:

- *Zákon o knižniciach síce máme už druhý rok, ale kde sú všetky nové vyhlášky?*
- *Budeme mať aj na Slovensku súborný katalóg, alebo sa bez neho zaobídeme tak ako doteraz?*
- *Vytvoríme si z otázky MARC 21 versus UNIMARC „hamletovskú“ otázku slovenského knihovníctva?*
- *Čo skutočne prinesie reforma verejnej správy, najmä v oblasti financií, verejným knižniciam?*

Na písanie o konkrétnych problémoch, ktoré každá z tém pre konkrétnu knižnicu na Slovensku predstavuje, však podľa mňa úvodník nie je vhodným literárnym útvarom. Skúsme ale spomenúť ešte ďalší okruh tém, ktoré by si bezpochyby tiež zaslúžili pozornosť (keby nešlo o úvodník):

- *Začne sa realizovať najväčšia rekonštrukcia Univerzitnej knižnice v Bratislave všetkých čias ešte v tomto polroku, alebo sa postaví naša legislatíva na stranu prevádzkovateľky reštaurácie?*
- *Vyčlení Ministerstvo školstva SR dostatok finančných prostriedkov na pokračovanie stavby novej budovy Centra vedecko-technických informácií SR, alebo popri „tenisovom centre SR“ bude mať stavba budovy tretej najväčšej knižnice na Slovensku pre kompetentných len druhoradý význam?*
- *Nemali by sme oprášiť staré projekty depozitnej knižnice a začať s lobovaním, že aj takúto knižnicu na Slovensku potrebujeme, alebo si povieme, že knižnice aj tak nemajú na nákup kníh dostatok finančných prostriedkov, tak načo nám je depozitná knižnica?*

- *Sme v knižniciach dostatočne pripravení na „boom“ elektronických informačných zdrojov, na ich náležité spropagovanie a na to, že na využívanie tohto nového druhu komunikácie musíme pripraviť aj našich používateľov, alebo to necháme len tak, keď používateľ si „nejako poradí“?*

Vo výpočte tém vám iste chýbajú také dôležité témy, akými sú *Kultúrne dedičstvo, Informatizácia a elektronizácia knižníc, Elektronické dokumenty a licenčná politika, Protokol Z39.50, Portály ako vstupné brány k informačným zdrojom na internete...* Pokračovať by sa dalo aj na dvoch stranách, nie však v úvodníku...

Úvodník, okrem už spomenutých charakteristických čŕt, by v každom prípade mal byť aj podnetný a predovšetkým optimistický. Ja som rodený optimista a chcem vliat' optimizmus aj do Vás, milí čitatelia Bulletinu SAK. Som optimista aj napriek tomu, že nám akciová spoločnosť Slovenské telekomunikácie chystajú novoročný darček v podobe zdrazenia prístupu do internetu. Verím, že sa im to nepodarí, lebo tento ich krok teraz, keď sa takmer všetci vládni činitelia „oháňajú“ „informačnou spoločnosťou“ a „infovekom“, teraz, keď dokonca Billa Gatesa príjemne prekvapil samotný náš pán predseda vlády so štatistikami o využívaní internetu u nás na Slovensku, teraz by to bol zo strany telekomunikácií – „mierne povedané“ – krok viac ako paradoxný.

Vidím, že môj úvodník začína byť pridlhý.

Veľa šťastia, optimizmu a radosti z dobre vykonanej práce, milí priatelia!

PhDr. Marcela Horváthová, riaditeľka ÚK SAV v Bratislava

Knižnica by mala byť miestom, ktoré uspokojuje reálnych, nie virtuálnych ľudí

(Medzinárodná konferencia Knižnice a architektúra: riziká spolupráce v informačnej spoločnosti)

PhDr. Darina Kožuřochová, Univerzitná knižnica UPJŠ v Košiciach

Univerzita Palackého v Olomouci v spolupráci s Múzeom umenia, Českou komorou architektov, Britskou radou a Open Society Institute bola organizátorom 1. ročníka medzinárodnej konferencie na tému architektúra súčasných knižníc. Cieľom konferencie bola diskusia o podobe dobre fungujúcej knižnice v rýchlo sa meniacich podmienkach, úskaliach novostavieb a rekonštrukcii knižníc.

Návrh knižnice dnes predstavuje jednu z najťažších architektonických úloh. Nejde pritom len o zložitosť prevádzky knižnice ako kultúrno-vzdelávacej inštitúcie, ako ju poznáme dnes, ale aj o to, že práve v tejto chvíli prebieha revolúcia vo svete informačných a komunikačných technológií a málokto si trúfa odhadnúť, ako bude prevádzka knižnice vyzerat' o päť či desať rokov. Oproti iným revolúciám ide navyše o zmeny permanentné.

V Českej republike, podobne ako u nás, nemá výstavba samostatných „knižničných“ budov tradíciu, s výnimkou kláštorných alebo zámockých knižníc. Po roku 1989 však začala pre českých čitateľov a knihovníkov nová a radostnejšia etapa. Postavili alebo zrekonštruovali sa viaceré verejné a univerzitné knižnice v Prahe, Brne, v okresných i menších mestách. Rekonštrukcie priniesli knižniciam rozšírenie priestorov a čitateľom radikálne zlepšenie služieb, prejavujúce sa v automatizácii prevádzky, rozvojom informačných činností, pohodlím pri pobyte v knižnici, novým mobiliárom, zvýšenou ponukou kníh vo voľnom výbere, bezbariérovými podmienkami pre postihnutých čitateľov. Pre najbližšie obdobie sú pripravené ďalšie veľké investičné zámery v tejto oblasti. Len pre informáciu – v USA bolo v rokoch 1992 – 1999 postavených 675 nových a rekonštruovaných vyše 800 knižníc.

Novostavby a zvýšený záujem používateľov o ich služby podporujú diskusie o tom, ako sa knižnice budú v prudkom vývoji informačných technológií a v meniacich sa podmienkach meniť, ako formulovať stavebné programy pre nové knižničné stavby a ako ich projektovať. Zámerom usporiadateľov konferencie bolo predstaviť úspešne zrealizované európske projekty z pohľadu knihovníka a architekta, diskutovať o predstavách dobre fungujúceho modelu knižnice s optimálnymi architektonickými a knihovníckymi hľadiskami a zhodnotiť kvalitu objektu, v ktorom je umiestnená knižnica. Účastníci hľadali odpovede

na celý rad závažných otázok, ktoré vyvstali v poslednom desaťročí: Aké nové technológie v oblasti architektúry a knihovníctva vplývajú na budovanie a rozvoj knižníc? Dať prednosť novostavbe alebo rekonštrukcii – aké sú prevažujúce trendy? Ako pôsobí vybavenie knižnice na jej používateľov? Ako knižnica ovplyvňuje kultúrny, informačný a estetický život regiónu? Majú prevažovať kritériá modernosti, priehľadnosti, ústretovosti, relatívne voľného pohybu v priestore, alebo hodnoty zdravej konzervatívnosti, solídnosti, uzavretosti a miernej represie, ktorá by zodpovedala hodnote a jedinečnosti knižničných fondov? Na konferencii sa predstavili zahraniční a českí architekti, autori už zrealizovaných projektov, projektov v štádiu výstavby alebo rekonštrukcie a koncepcií, ktoré ešte len čakajú na realizáciu. Všetci, bez ohľadu na to, či to boli knihovníci alebo architekti, sa takmer spontánne priklonili k prvej alternatíve.

Úvodná prednáška patrila Colinovi St. John Wilsonovi, autorovi koncepcie novej budovy **Britskej knižnice v Londýne**. Príprava koncepcie a nakoniec i samotná výstavba knižnice trvali viac ako 20 rokov. Vo verejnosti dlho diskutovaná otázka výberu miesta pre novú knižnicu a veľa kritických pripomienok k jej umiestneniu blízko rušnej železničnej stanice St. Pancras sa nakoniec obrátili proti pochybovačom. Prívetivý vonkajší vzhľad, ale aj komunikačná a sociálno-kultúrna funkcia knižnice prispeli k tomu, že sa ponurá londýnska štvrť na juhu Camden Town stala bezpečnejšou, vyhľadávanejšou, zmenil sa jej celkový charakter. Knižnica je demonštráciou zdravej konzervatívnosti, vyznačuje sa pokojnou atmosférou, striedmosťou a primeranosťou výtvarných prostriedkov. Samotný interiér knižnice tvoria rôzne členené študovne a čítárne umiestnené na viacerých hierarchických úrovniach s veľmi dôkladne premyslenou kombináciou denného a umelého osvetlenia. Voľne prístupné odborovo členené fondy prepojené s uzavretými skladmi, samostatné priestory na prácu tímov vybavené protihlukovými stenami – to všetko takmer bez prahov a dverí, prístupné aj pre fyzicky handicapovaných ľudí priamo z úrovne ulice. Špeciálne vyvinuté prototypy kresiel určených na štúdium vznikali v ateliéroch takmer tri roky. Vynikajúci navigačný systém vo vstupnom priestore uľahčuje návštevníkom samostatné orientovanie sa vo všetkých jej priestoroch a šetrí náklady na personál. Súčasťou knižnice sú predajne, kaviarne, tzv. „one stop shopping“ centrá, prednáškové miestnosti. Výstavná miestnosť využíva zaujímavé osvetlenie exponátov optickým vláknom. Projektanti knižnice nezabudli ani na pracovné prostredie pre takmer 3 000 zamestnancov, ktorí majú k dispozícii 1 200 kancelárií vhodne prepojených s priestormi určenými pre používateľov.

Kontroverzným dojmom pôsobí nová **Francúzska národná knižnica v Paríži**. Výstavba knižnice trvala takmer 10 rokov, napriek tomu sa bezprostredne po jej otvorení v roku 1998 začalo s opätovnou prestavbou a rekonštrukciou. Autori projektu sa nevyhli myšlienke monumentalizmu, ktorý bol v určitom období spojený s výstavbou knižníc. Naopak, podcenilo sa kritérium funkčnosti. Výsledkom sú na jednej strane zbytočne veľké „prechodové“ priestory a na strane druhej malé študovne bez okien, knihy uložené príliš nízko alebo príliš vysoko. Automatický dopravný systém, ktorý je nezávislý od počítačovej siete a zabezpečuje prístup dokumentov z pomerne vzdialených štyroch veží k čitateľom v študovniach a čítárňach, je nie zriedkavo mimo prevádzky kvôli častým poruchám.

Neekonomické bolo rozhodnutie o dvoch vstupoch do budovy, ktoré zdvojnásobilo náklady na personál. Veľké vzdialenosti medzi kanceláriami zamestnancov a priestormi pre čitateľov vyvolávali pocity frustrácie a osamelosti, dosť znásobené už aj tak informačnými technológiami – výsledkom bol takmer mesačný štrajk zamestnancov knižnice. Napriek štedro dimenzovanej kapacite knižnice so 16 645 miestami v čítárňach a 1 900 miestami vo vedeckých študovniach sa dnes Bibliothèque nationale de France (BNF) nepovažuje za vydarenú stavbu.

Novostavba **Univerzitetnej knižnice vo Varšave** bola otvorená v decembri 1999. Napriek existujúcim fakultným knižniciam, dislokovaným na siedmich miestach s rozsahom fondu 2,4 mil. zväzkov, univerzita cítila potrebu postaviť sociálno-komunikačné centrum s novými integrovanými službami, najmä (ale nielen) pre 55-tisícovú akademickú verejnosť. Na výstavbu knižnice si univerzita vzala pôžičku, ktorej úver sa spláca z príjmov univerzity. Knižnica je postavená v súlade s charakteristickými prvkami funkčnosti: uzavreté sklady kombinované s verejne prístupnými regálmi, rôzne typy študovní, miestnosti pre skupinovú prácu 5 – 10 ľudí, takmer všade prístup k počítačom. Napriek pozitívnemu ohlasu v univerzitetnej i ostatnej verejnosti sa z architektonického hľadiska projektantom vyčíta najmä strohosť interiéru súvisiaca s použitým materiálom, ktorým je hlavne chladno pôsobiaci železobetón a sklo.

Veľmi zaujímavá bola prezentácia autorov projektu **Univerzitetnej knižnice v Brixen-Bressanone-Bolzano** na rozhraní troch štátov. O dva roky tu vyrastie nová knižnica – informačné centrum univerzity a regiónu s rozlohou 1 571 m². Architektonický výzor knižnice vychádza z charakteru okolitej alpskej krajiny, lokálnej architektúry a tradícií. Knižnica s charakterom „research learning centre“ sa stane sociálnym a kultúrnym centrom univerzity. Jej súčasťou budú nielen priestory na uchovávanie dokumentov a študovne, ale aj počítačové centrum, integrované centrálné služby „pod jednou strechou“, priestory pre tvorbu a nákup médií, kaviareň, bufet, obchody, prednášková miestnosť, študentský sekretariát a pod. Pre novú knižnicu bude charakteristická otvorenosť, prístupnosť, jednoduchosť využívania, estetická zaujímavosť a flexibilita v dlhodobom výhľade 20 rokov.

Asi najviac očakávanou bola prednáška Ing. arch. Martina Roubíka z architektonického ateliéru Snohetta (Nórsko), ktorý zvíťazil v medzinárodnej súťaži 500 architektonických návrhov na projekt **Alexandrijskej knižnice v Alexandrii (Egypt)**. Knižnica, ktorej otvorenie sa očakáva v apríli 2002, je umiestnená v prestížnej lokalite v blízkosti Alexandrijskej univerzity. Knižnica má tvar sinka – symbolu starovekého Egypta. Zvláštnosťou z architektonického hľadiska je presklená strecha z materiálu prepúšťajúceho mäkké sivečné svetlo. Uprostred otvoreného vnútorného priestoru sú umiestnené katalógy, po obvode rôzne typy študovní vrátane zvukovo odizolovaných pracovní pre vedcov a uzavretých priestorov spoločných čítární pre mládež. Zvyšok priestoru vyplní voľne prístupný fond. Aj keď je knižnica dimenzovaná na 8 miliónov dokumentov, pri otvorení bude mať iba 200 000 zväzkov. Súčasťou knižnice je popri iných integrovaných službách a sociálno-kultúrnych priestoroch aj planetárium a kongresové centrum.

Štátna vedecká knižnica v Liberci je prvou novostavbou knižnice v Českej republike po 70 rokoch. Výstavbu knižnice nepriamo podporila Židovská náboženská obec, ktorá darovala mestu pozemok na kultúrne účely. Výstavba knižnice prebiehala pod záštitou českého a nemeckého prezidenta, interiér spolufinancovala Európska únia. Knižnica má tvar „pohovky“ a aj jej vnútorné vybavenie svojou otvorenosťou, flexibilitou a prívetivosťou zodpovedá rôznorodým náladám používateľov, ktorí si tu môžu oddýchnuť a načerpať nové inšpirácie. Celkový výsledok je ukážkou zosúladenia invencie architektov a požiadaviek na účelnosť a funkčnosť zo strany knihovníkov. Súčasťou knižnice s 230 000 zväzkami dokumentov je aj konferenčná sála pre 120 ľudí, nahrávacie štúdio pre 60 ľudí a DTP štúdio. Zaujímavosťou vonkajšieho výzoru knižnice je mediálna stena vyrobená vo Frankfurte. Jej prostredníctvom je liberecká verejnosť permanentne informovaná o rôznych podujatiach, ktoré sa odohrávajú v meste a v knižnici.

Nová **Moravská zemská knižnica v Brne** je umiestnená v centre mesta v tesnej blízkosti Právnickej fakulty Masarykovej univerzity. Výstavba knižnice trvala rekordných 2,5 roka. Knižnica je dimenzovaná pre 4 milióny dokumentov, ktoré sú umiestnené v rôznych odborovo orientovaných študovniach s voľným výberom fondu, prepojených s uzavretými skladmi. Po otvorení zaznamenala knižnica dvakrát vyššiu návštevnosť, pričom 50 % návštevníkov tvoria študenti vysokých škôl. Na prízemí knižnice nájdeme kaviareň spojenú s čítarňou, bufet s občerstvením, predajňu literatúry, kopírovacie služby, konferenčnú sálu.

Nielen z architektonického hľadiska, ale aj z pohľadu organizačnej štruktúry a postavenia knižnice v rámci univerzity je zaujímavé **Informačné centrum Univerzity Palackého v Olomouci**. UP nemá campusový charakter, jej 15 fakúlt je rozmiestnených po celom meste. V 90. rokoch minulého storočia využila univerzita dar od armády, ktorá sa potrebovala zbaviť starých, nevyužívaných a nákladných budov, a pustila sa do rekonštrukcie bývalej Tereziánskej zbrojnice. V súčasnosti je v rekonštruovanom historickom objekte na ploche takmer 10 000 m² umiestnené Informačné centrum UP ako integrovaná organizačná zložka univerzity zahŕňajúca knižnicu s voľne prístupným fondom a depozitárii, archív univerzity, vydavateľstvo, predajňu literatúry, audiovizuálne centrum, centrum výpočtovej techniky, galériu a divadlo. Informačné centrum zohráva významnú sociálno-kultúrnu úlohu a stalo sa, podľa vyjadrenia jej generálneho riaditeľa, „sociálnou bránou medzi mestom a univerzitou, lebo strnulosť akademického prostredia a neprístupnosť prednáškových sál bola predtým desivá“. Denná návštevnosť Informačného centra je v súčasnosti takmer 2 000 používateľov.

Niekoľko ocenení získala vydarená prestavba historického objektu **Mestskej knižnice v Prahe**, ktorá bola prvou účelovo postavenou knižnicou v bývalom Československu (1923). Architektom sa podarilo vytvoriť funkčný a priestorový celok s výrazným posilnením priestorov s voľne prístupným fondom, lepším využitím priestorov v súlade s funkčnou štruktúrou služieb a vytvorením vhodnejších pracovných podmienok aj pre zamestnancov.

Prvýkrát bol na seminári verejne prezentovaný víťazný projekt **Národnej technickej knižnice v Prahe**. Knižnica sa po 40 rokoch vráti späť k vysokým školám – do centra

areálu ČVUT v Dejvicích – a organizačne aj pod kompetenciu ministerstva školstva. Knižnica bude mať tvar sférického štvorca, veľkú halu služieb na prízemí, tri poschodia s voľným výberom fondu a študovňami, presklené átriá na voľné trávenie času. Projekt ráta s 900 000 návštevníkmi ročne, 2 000 študijnými miestami rôznych typov, 1 000 miestami s počítačmi, 500 000 dokumentmi vo voľnom výbere a 600 000 dokumentmi v uzavretom sklade. Na ploche 35 000 m² bude umiestnená aj prednášková sála s kapacitou 200 miest, výstavná sála, kaviareň, vydavateľstvo, kníhkupectvo, rôzne predajne, Ústav výpočtovej techniky ČVUT. Súčasťou knižnice budú aj poschodové garáže pre 400 automobilov a 200 bicyklov. Knižnica bude otvorená 7 dní v týždni, 24 hodín denne. Rozpočet na výstavbu predstavuje 1,5 mld. Kč. Predpokladaný termín otvorenia je október 2005.

Dôležitosť budov, v ktorých sú umiestnené knižnice, je zrejmá bez ohľadu na to, či ich posudzujeme z hľadiska kultúrneho dedičstva, programu vzdelávacieho procesu, vedeckej práce alebo z hľadiska rozpočtu inštitúcie. Zlá alebo nevhodná budova môže vážne obmedziť používateľov, dobrá budova naopak prispieva k intelektuálnemu zdraviu celej používateľskej obce. Výstavba, rekonštrukcia aj využitie budov sú finančne náročné, a preto sa nekvalitné budovy stávajú pamätníkom premárnených peňazí. Navyše – zle plánovaná a projektovaná budova prinúti používateľskú inštitúciu vynakladať každý rok viac prostriedkov na jej prevádzku a údržbu, ako by to bolo pri kvalitnom objekte.

Ktoré prvky charakterizujú knižnicu 21. storočia?

- **Otvorenosť.** Otvorený prístup, nielen v zmysle fyzických alebo technologických prekážok, sa stáva základným mottom knižnice. Bezbariérovosť a prístupnosť pre typicky ľudské podmienky. Miesto tolerancie ľudskej diverzity. Zvýšené prahy, zavreté dvere alebo kancelárie oddelené stenami zastavujú pohyb a predstavujú prekážky sociálnej komunikácie.
- **Flexibilita & dynamika & prestupnosť.** Všetky prvky interiéru musia byť navzájom prepojiteľné. Knižnica pôsobí ako „vyrovnávač“ kontinuálnych zmien v informačných technológiách.
- **Jednoduchosť využívania.** Názorný navigačný systém pri vchode, umožňujúci voľný pohyb návštevníka aj bez informátora.
- **Orientácia na človeka.** Človek v centre pozornosti – bezplatný vstup, žiadne elitárstvo alebo komercia. Knižnica pre všetky životné štýly, pre mladých i starších, s prihliadnutím na nové formy vzdelávania (dištančné, celoživotné atď.). Vľúdna a pozývajúca atmosféra. Kultivovaný, vzdušný priestor, určený nielen na vzdelávanie, ale aj na stretávanie sa a medzištudentskú komunikáciu vôbec, odpočinok, pokoj a doslova „vstrebávanie“ poznatkov.
- **Variabilita a možnosť výberu.** Rôzne typy študovní. Každý človek si nájde miesto, ktoré mu akusticky aj opticky vyhovuje.
- **Chaos & logos.** Knižnica ako mikrosvet, v ktorom človek nachádza poriadok a to, čo pozná – na rozdiel od chaotického a rýchlo sa meniaceho okolia.

- **Dôraz na služby.** Centralizovaná budova – decentralizované služby, „libraries without walls“. Ďalšie funkcie slúžiace na sociálnu komunikáciu človeka, ich logická nadväznosť a vzájomné prepojenie, a to nielen na technologickej báze. Nové formy dištančného vzdelávania a nové vzťahy medzi funkciami aj službami.
- **Lokalita.** Generátor spoločenského života. Otázku dislokácie a komunikácie vo vzťahu k akademickému prostrediu a verejnosti môžu vyriešiť ďalšie funkcie knižnice (obchody, informačné centrá, kaviareň a pod.).
- **Budova.** Ústup od vysokých budov. Dôraz na stimulujúce denné svetlo, kvalitné umelé osvetlenie večer a vlastné osvetlenie každého miesta. Energetická úspornosť – dvojité fasáda slúžiaca ako vzduchový kolektor, ochrana pred prehriatím, axiálne ventilátory. Predimenzovanosť kabeláže.

V kontexte týchto nových trendov vyzerá stav slovenských knižníc veľmi nepriaznivo, najmä ak si uvedomíme, že nás nanešťastie žiadny stavebný „boom“ v tejto oblasti zrejme v najbližšom období nečaká. Aj tento stav je však odrazom vzťahu našej verejnosti ku kultúre a kultúrnosti.

Vymáhanie nevrátených dokumentov vo verejných knižniciach Slovenskej republiky

Mgr. Katarína Ďurovcová, sekcia verejných knižníc SAK

S vymáhaním nevrátených dokumentov majú mnohé knižnice nemalé problémy. Sú spôsobené nielen ekonomickým hľadiskom, ale agenda vymáhania je náročná na personál knižníc, na čas, dôslednosť, profesionálny a systematický prístup. Na druhej strane, knihovníci vedia, že vymáhanie nevrátených dokumentov je proces, v ktorom sa dá pre ochranu KF urobiť veľa, ale pri nesystematickom prístupe sa môžu spôsobiť veľké škody.

V rámci ochrany knižničného fondu je v súčasnosti naliehavejšia potreba vymáhania nevrátených dokumentov aj pri pretrvávajúcom poklese nákupu KF, aby knižnice kvôli nesystematickému upomínaniu neprichádzali o hodnotné dokumenty. Aj preto Slovenská asociácia knižnic prostredníctvom sekcie verejných knižníc realizovala seminár (organizácie ho zabezpečila Krajská štátna knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene dňa 28. novembra 2001), ktorého cieľom bolo zistiť existujúci stav v tejto oblasti vo verejných knižniciach SR a na základe zistených poznatkov prijať odporúčania na zlepšenie predpokladanej situácie. Sekcia verejných knižníc pripravila dotazník, ktorý rozposlala 102 verejným knižniciam. Z odpovedí knižníc obsiahnutých v spracovaných dotazníkoch (odpovedalo 75 knižníc) Krajská štátna knižnica Ľ. Štúra vo Zvolene spracovala analýzu, s ktorou boli účastníci seminára oboznámení (po seminári bola zverejnená v časopise SNK v Martine – KNIŽNICA, č. 1/2002). Dotazník bol zameraný na otázky systému výpožičného pro-

cesu, výpožičné lehoty, formy a spôsoby upomínania (od počtu zasielania upomienok až po určovanie výšky poplatkov), podpisovania prevzatých výpožičiek atď.

Výsledky analýzy poukázali v mnohých údajoch na to, že vo verejných knižniciach:

- a) prevládajú výrazné rozdiely v systéme upomínania a následného vymáhania knižničných dokumentov,
- b) prevládajú výrazné rozdiely v určovaní finančnej výšky sankčných poplatkov za upomínanie,
- c) absentujú podpisy používateľov pri preberaní výpožičiek,
- d) absentujú právne služby,
- e) pridružili sa narastajúce problémy vo vzťahu používateľ a knižnica (neochota používateľov udávať rodné číslo, časté zmeny bydliska, arogancia vo vystupovaní ap.).

Najvážnejší bol zistený údaj, ktorý vypovedal o 35 %-nom úbytku dokumentov v porovnaní s ročným prírastkom KF kvôli ich „nevymožiteľnosti“.

Z predchádzajúcich zistení bolo známe, že najväčším problémom pre knižnice, a to nielen z hľadiska ekonomického, je vymáhanie dokumentov po vyčerpaní všetkých možností (od nultej až po riaditeľské upomienky, prípadne pokusy o zmier), a tým je vymáhanie dokumentov právnou cestou.

Účastníkom seminára túto otázku vysvetlila JUDr. Anna Blazyová, právna referentka CVTI SR. Podrobne rozobrala spracovanie návrhu na vydanie platobného príkazu, žiadosti o vydanie rozhodnutia, ale predovšetkým upozornila na základné veci, ktoré knižnice musia nevyhnutne zabezpečiť, pokiaľ chcú byť úspešné vo vymáhaní dokumentov súdnou cestou:

1. databáza používateľov – v prihláške používateľa musia byť aktuálne údaje a podpis, prihláška detského používateľa musí byť okrem iného podpísaná jeho zákonným zástupcom;
2. knižnica je povinná mať aktuálny knižničný a výpožičný poriadok s konkrétnymi podmienkami vypožičiavania (neaktuálne je potrebné archivovať – v prípade súdneho vymáhania sa predkladá kópia knižničného poriadku platného v čase realizovania výpožičky);
3. potvrdenie o prevzatí výpožičky nevyhnutne musí byť podpísané používateľom.

Ďalej odporučila, aby si knižnice vypracovali interné zásady s jednoznačnými pravidlami a postupmi pri vymáhaní dokumentov s dôrazom na hospodárnosť vymáhania.

Zdôraznila dodržiavanie platnej legislatívy, kde okrem zákona č. 183/2000 Z. z. o knižniciach upozornila na zákon o správe majetku štátu (278/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov), Občiansky zákonník (napr. §§ 8, 9, 11 – 16, 26, 27, 38, 657, 659 – 661).

Vo veľmi živej diskusii účastníci otvorili nové problémy, informovali o svojich skúsenostiach a žiadali konkrétnejšie vysvetlenia k predneseným informáciám. PhDr. D. Janovská

(SNK v Martine) prítomných podrobne informovala o systéme vymáhania dokumentov v Slovenskej národnej knižnici. Účastníci seminára medziiným žiadali vypracovať metodické usmernenia, ktoré by napomohli zjednotenie postupov pri vymáhaní dokumentov, ale aj určovanie výšky sankčných poplatkov. K predloženým požiadavkám patrila aj inovácia prihlášky čitateľa v súvislosti s údajmi o rodnom čísle a vyriešením otázky zákonného zástupcu v kategórii detí a neplnoletej mládeže.

Úvodom seminára bola schválená pracovná skupina na vyvodenie záverov – PhDr. D. Janovská (SNK v Martine), Mgr. Š. Kolivoško (VKJB v Košiciach), M. Torňošová (KŠK ĽŠ vo Zvolene), V. Luptáková (MsK B. Štiavnica) a M. Špániková (ŠKK M. Rešetku v Trenčíne). Závery boli po predložení schválené.

Účastníci celoslovenského seminára žiadajú:

1. *Slovenskú národnú knižnicu v Martine ako ústredné metodické pracovisko knižníc SR:*

- dopracovať vzorové knižničné a výpožičné poriadky verejných knižníc SR, v ktorých by boli zakomponované aj spôsoby vymáhania dokumentov v súlade s platnou legislatívou a jednotlivými typmi knižníc,
- vypracovať metodiku súdneho a mimosúdneho vymáhania nevrátených výpožičiek a jej aplikáciu v praxi,
- vypracovať vzorovú prihlášku používateľa v súlade so súčasnou legislatívou s prihliadnutím na typ knižnice a kategóriu používateľov;

2. *Krajskú štátnu knižnicu Ľ. Štúra vo Zvolene:*

- publikovať príspevky z celoslovenského seminára v odbornej tlači;

3. *odporúčajú knižniciam, ktoré sa rozhodnú pre súdne vymáhanie:*

- vydávať a uchovávať potvrdenia o výpožičke podpísané používateľom.

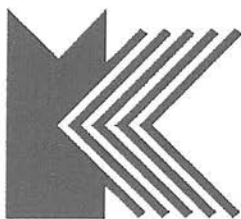
Mnohým účastníkom seminára sa pravdepodobne javí, že seminár sa uskutočnil, závery boli prijaté... a čo ďalej? Týmto si dovoľujeme ubezpečiť knižnice, že to, čo organizátori seminára prisľúbili, sa priebežne plní. Prvým krokom bolo odovzdanie záverov Slovenskej národnej knižnici, ktorá sa problému ochotne ujala (odbor pre knižničný systém Slovenskej republiky). JUDr. A. Blazyová spracovala v písomnej podobe vzor návrhu na vydanie platobného rozkazu a návrhu na vydanie rozsudku. Po prekonzultovaní s právnikom SNK budú tieto materiály sprístupnené knižniciam. Aj ďalším predloženým problémom a otázkam sa bude venovať SNK a vyústením by mali byť žiadané metodické usmernenia, resp. odporúčania. Ďalším krokom je organizovanie vzdelávacích podujatí v oblasti legislatívy (SNK) pre zamestnancov knižníc.

Sekcia verejných knižníc SAK bude naďalej prijímať otázky a pripomienky knižníc k tejto problematike (e-mail: durovcov@sksls.sk), ktoré budú slúžiť aj na prípravu plánovaného pokračovania seminára verejných knižníc pod názvom *Vymáhanie nevrátených dokumentov 2* (jún 2002 v Krajskej štátnej knižnici Ľ. Štúra vo Zvolene).

Záverom mi dovoľte v mene sekcie verejných knižníc SAK vysloviť poďakovanie kolegyniam a kolegom z knižníc, ktorí zodpovedne pristúpili k spracovaniu dotazníka, účastníkom seminára za ich aktívnu účasť a osobitné poďakovanie patrí JUDr. A. Blazyovej z CVTI SR, ako aj hosťom seminára.

Predstavujeme vám Mestskú knižnicu v Piešťanoch

Mgr. Katarína Ševčíková, Mestská knižnica v Piešťanoch

V obci Piešťany s počtom necelých desaťtisíc obyvateľov sa 22. júla 1919 uzniesla na svojom zasadnutí obecná rada, že každoročne vyčlení zo svojho rozpočtu 60 halierov na jedného obyvateľa, čo za šesť rokov predstavovalo sumu 37 153 korún československých. Vďaka tejto ušľachtilej idee mohol knižničný zbor obce na jeseň v roku 1925 slávnostne otvoriť Obecnú verejnú knižnicu. Jej prvým sídlom sa stali priestory v novej budove Štátnej meštianskej školy T. G. Masaryka. Počet

vidovaných kníh predstavoval 550 exemplárov. Knižnica niekoľkokrát zmenila svoje sídlo. Obdobie neustáleho sťahovania knižničného fondu sa skončilo 7. apríla roku 1988, keď obyvateľom Piešťan slávnostne odovzdali novopostavenú budovu profesionálne vybavenej Mestskej knižnice na Školskej ulici 19. Cieľavedomým budovaním knižničného fondu počas 75 rokov sa podarilo počiatočný stav 550 knižničných jednotiek zveľadiť na 90 000 exemplárov. Dnes mestská knižnica šíri informácie, vzdelanie a osvetu na najrozličnejších nosičoch, na internete a je pripravená slúžiť potrebám tridsiatich piatich tisícov obyvateľov mesta.

Mestská knižnica mesta Piešťany bola zriadená ako mestská príspevková organizácia podľa § 11 odst. 3 písm. i zákona SNR č. 481/92 Zb. o obecnom zriadení a uznesením mestského zastupiteľstva mesta Piešťany č. 133/1993 zo dňa 17. septembra 1993 ku dňu 1. januára 1994 na dobu neurčitú. Mestská knižnica v Piešťanoch zabezpečuje slobodný prístup k informáciám šíreným na všetkých druhoch nosičov v zmysle Listiny základných ľudských práv a slobôd, podľa ktorej má „každý právo na vzdelanie“. Uspokojuje kultúrne, informačné, vedeckovýskumné a vzdelávacie záujmy verejnosti a tým podporuje *celoživotné vzdelávanie*, nezávislé rozhodovanie a *duchovný rozvoj* každého človeka.

Aké služby poskytuje naša Mestská knižnica?

Mestská knižnica poskytuje základné výpožičné, bibliografické, informačné a špeciálne služby, pravidelne pripravuje výstavné projekty, programy na podporu a rozvíjanie čitateľských aktivít detí a mladých ľudí, programy zamerané na protidrogovú prevenciu,

aktivity pre zdravotne postihnuté deti, hodiny informačnej výchovy v Internet stredisku, celoslovenské odborné semináre pre pracovníkov knižníc a mnohé iné.

V roku 2001 patrili medzi najvýznamnejšie aktivity knižnice početné stretnutia spisovateľov, ilustrátorov, vydavateľov a ďalších tvorivých osobností so svojimi čitateľmi, uskutočnené v marci v DŇOCH DETSKEJ KNIHY. Hlavnými organizátormi tejto akcie boli Mestská knižnica v Piešťanoch, Mesto Piešťany, Bibiana – medzinárodný dom umenia pre deti a mládež, Asociácia organizácií spisovateľov Slovenska. Spolok slovenských spisovateľov a Slovenské liečebné kúpele Piešťany, a. s. V dňoch 27. – 29. marca privítali Piešťany vyše 40 najvýznamnejších slovenských tvorcov, vydavateľov a priaznivcov hodnotných detských kníh.

Po tieto dni sa uskutočnilo vyše 60 podujatí v celom okrese Piešťany, v materských, základných, špeciálnych a stredných školách, v základnej umeleckej škole, v detskom domove, v Centre voľného času AHOJ, v detskom liečebnom zariadení SLK Piešťany, a. s., Zelený strom a v Art Jazz Gallery. Mnohé podujatia zaznamenala i kamera Slovenskej televízie.

V júni sa v Piešťanoch uskutočnili 3 zázračné rozprávkové dni, ktoré patrili festivalu rozhlasových rozprávok pod názvom ZÁZRAČNÝ ORIEŠOK, Kniha v rozhlase – rozhlas v knihe. Hlavnými organizátormi festivalu boli Mesto Piešťany, Mestská knižnica mesta Piešťany a Slovenský rozhlas, spoluorganizátormi BIBIANA – medzinárodný dom umenia pre deti a mládež, Literárny fond a Združenie rozhlasových tvorcov. Festival si vytýčil za cieľ bezprostredné stretnutie s poslucháčmi relácie Dobrá noc, deti!, pedagógmi, knihovníkmi, rodičmi a vytvorenie spätnej väzby, získanie poslucháčskych hodnotiacich názorov na vybrané pôvodné slovenské monologické rozhlasové rozprávky a rozhlasové dramatizácie alebo adaptácie knižných titulov pre deti. Veľkolepú slávu slovenských rozprávok i prácu detskej poroty zachytila kamera Slovenskej televízie a mikrofón Slovenského rozhlasu.

„Festival, ktorý sa niesol v znamení Kniha v rozhlase – rozhlas v knihe, dokázal, že rozhlas je naďalej liahňou dobrého rozprávkového textu, ktorý napokon uzrie svetlo sveta v knižnej podobe. Festival ukázal, akú silu má dobrá propagácia... Deti i rozprávky si to zaslúžia.“
(Marta Žilková, Národná obroda, 140/2001)

Knižnica v číslach

Krátku prechádzku životom knižnice v uplynulom roku môžeme rámcovať niekoľkými vecnými údajmi. Roku 2001 poskytovala Mestská knižnica svoje služby 6 193 stálym čitateľom, ktorí si vypožičali 328 528 knižničných dokumentov. Rôzne podujatia, ako napríklad besedy, výstavy či tvorivé dielne, navštívilo 17 521 detí. Podujatia určené stredoškolskej mládeži a dospelému čitateľovi navštívilo v uplynulom roku 1 400 návštevníkov. Podujatia v Internet stredisku oslovilo 1 777 návštevníkov.

Výstavné a divadelné projekty

K rozsiahlym nadregionálnym výstavným podujatiam našej knižnice patria interaktívne projekty v úzkej spolupráci s BIBIANOU, medzinárodným domom umenia pre deti v Bratislave. Súčasťou každej výstavy je bohatý sprievodný program, početné tvorivé dielne, na ktorých sa spravidla vystriedajú návštevníci zo všetkých materských a základných škôl mesta i okolia.

V uplynulom roku patrili k divácky veľmi úspešným výstavným projektom tieto výstavy:

- CESTAMI MALÉHO PRINCA, výstava na motívy knihy Antoina de Saint Exupéryho;
- PAMÄTNÍČEK – 50 rokov vydavateľstva kníh pre deti a mládež Mladé letá 1950 – 2000;
- ŠTYRI KRAJINY DETSTVA – 10 rokov vydavateľstva BUVIK, výstava, ktorá spolu so sprievodnými podujatiami trvala od novembra do januára roku 2002.

Výstavy zahŕňali množstvo podujatí, besied, krstov nových kníh či tvorivých dielní, ktoré tlmočili umelecké dielo do reči zrozumiteľnej a prístupnej detskému čitateľovi i divákovi. Spomenuté výstavy navštívilo vyše 5 000 návštevníkov.

Aktivity na podporu čítania

Súčasná ekonomická situácia sa adekvátne odráža najmä v rodinách s deťmi a zasahuje najzraniteľnejšie miesta – vzťah ku kultúre, k umeniu. Nebývalý rozvoj takzvanej masovej kultúry spôsobuje pokles čítania najmä u detí. Do detského čítania vstupuje množstvo osobností, vplyvov, dobrých i zlých návykov. Na prvom mieste je to rodič, neskôr učiteľ, knihovník, kníhkupec, vydavateľ, masmédiá, tlač a rovesníci dieťaťa. Knižnice sú veľmi dôležitým článkom tejto reťaze pri plnení hlavného cieľa ich práce, ktorým i naďalej zostáva rozvoj kvalitného čítania detí a

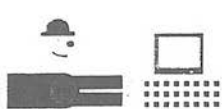
mládeže. Nepriaznivé vývojové trendy v poklese záujmu o čítanie, spôsobené najmä prevahou moderných médií (televízia, video, počítač), ale i rôznych negatívnych javov (rôzne druhy závislostí), núti knižnice hľadať atraktívne formy práce a metódy zefektívnenia knižničnej práce s deťmi a mládežou. Snahou Mestskej knižnice v Piešťanoch bolo v roku 2001 vyvolať mimoriadny záujem o aktivity na podporu čítania detí a mládeže rôznymi projektmi, ktoré by zábavnou formou podporili rozvoj čitateľských aktivít detí a mládeže. Na podporu čítania zameriavame rôzne projekty. V roku 2001 to boli: projekty integrácie rôznych skupín obyvateľstva do spoločnosti; rôzne aktivity v prevencii drogových závislostí a nebezpečných chorôb; projekty v oblasti výchovy k ochrane životného prostredia a zdravej výživy; projekty zamerané na dlhodobý prínos k zvýšeniu vzdelanosti občanov regiónu Piešťan; projekty s cieľom efektívneho trávenia voľného času; rozvíjanie čitateľských záujmov dieťaťa od najútlejšieho veku, formovanie a upevňovanie jeho čitateľských návykov a uspokojovanie jeho čitateľských potrieb; projekty zamerané na upevňovanie, prehĺbovanie a rozširovanie poznatkov získaných vo vyučovacom procese, na podporu návyku celoživotného vzdelávania a formovanie schopnosti pracovať s informáciami a dokumentmi potrebnými na samostatné štúdium.

Mestská knižnica v Piešťanoch veľmi cieľavedome rozvíja aktivity na podporu čítania najmä dvoma projektmi s bohatou tradíciou, a to: NAJČÍTANEJŠIA SLOVENSKÁ A PREKLADOVÁ DETSKÁ KNIHA a ČÍTANIE JE SUPER. Cieľom dlhodobopripravovaných aktivít je vytvárať správny vzťah ku knihám, viesť deti k aktívnemu využívaniu voľného času a motivovať ich, aby predovšetkým poznávali a vedeli diferencovať hodnotnú literatúru i kultúru a vytvárať si k nim pozitívny vzťah. Sprievodnými akciami oboch projektov sú literárne súťaže, kvízy, výstavy knižných ilustrácií popredných ilustrátorov, výstavy výtvarných prác detí z mesta a okolia, tvorivé dielne, stretnutia s autormi a vydavateľmi detských kníh. K významným podujatiam tohto charakteru patrilo roku 2001 stretnutie piešťanských detí so spisovateľkou Jaroslavou Blažkovou, známou zamlčovanou autorkou literatúry pre deti i pre dospelých, trvale žijúcou v Kanade.

Viac ako 150 pedagógov, knihovníkov a pracovníkov, ktorí sa zaoberajú voľnočasovými aktivitami detí a mládeže, zamestnancov kultúrnych inštitúcií, sa zúčastnilo seminára ČITAM, ČITAŠ, ČITA. Seminár sa konal v novembri a bol venovaný podpore čítania detí a mládeže. Problematikou hlasného čítania sa zaoberal seminár nazvaný VYCHOVÁVAJME Z DETÍ ČITATEĽOV, ktorý sa uskutočnil v spolupráci s Občianskym združením Orava pre demokraciu vo vzdelávaní a s americkým knihovníkom a pedagógom Mattom Kolaschom z lowy.

Programy pre komunitné skupiny

Napriek tomu, že knižnica svojimi aktivitami už niekoľko rokov napĺňa štatút komunitného centra, v poslednom období sa stále naliehavejšie objavuje potreba rýchlo a adresne poskytovať rôzne informácie všetkým vekovým, sociálnym a profesijným skupinám občanov mesta i blízkeho regiónu.

Vzhľadom na meniaci sa charakter klasických knižnično-informačných služieb vznikol projekt INTERNET STREDISKO – MEDZIČĽANOK KOMUNITNÉHO CENTRA, ktorý bol finančne podporený NADÁCIOU OTVORENEJ SPOLOČNOSTI – OPEN SOCIETY FOUNDATION v Budapešti. Prostredníctvom tohto grantu knižnica zlepšila svoje technické vybavenie, vydala množstvo propagačných materiálov a mohla pripraviť rôzne zaujímavé podujatia. V spolupráci s firmami KIOS, s. r. o., a info/media/centrom dFlex sme v rámci tohto projektu uskutočnili školenie o využití internetu pre dôchodcov, zdravotne postihnutých, nezamestnaných, pravidelné prezentácie multimédií a informačné hodiny z rôznych vyučovacích predmetov pre deti ZŠ, prehliadky WWW stránok Balneologického múzea spojené s prednáškami o histórii mesta i kúpeľov a iné.

V snahe poskytovať adresné informácie na aktuálne témy sme nadviazali kontakty a pripravili rôzne prednášky s občianskymi združeniami a spolkami – s OBČIANSKYM ZDRUŽENÍM ORAVA PRE DEMOKRACIU VO VZDELÁVANÍ, ZDRUŽENÍM NA POMOC ĽUĐOM S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM V PIEŠŤANOCH, JEDNOTOU DÔCHODCOV, LIGOU PROTI REUMATIZMU, LIGOU PROTI RAKOVINE, PRO POLIS n. o. a inými.

Stop drogám...

Mestská knižnica pripravuje už niekoľko rokov rôzne programy v oblasti primárnej prevencie drogovej závislosti detí a mládeže. Snaží sa tak reagovať na neustále sa zvyšujúci počet drogovu závislých a uvedomuje si, že veku primerané, cieľavedomé a účinné predchádzanie drogám by malo byť nevyhnutnou súčasťou školskej i mimoškolskej výchovy detí.

S kladným ohlasom u detí a mladých ľudí sa stretli podujatia *Polícia inými očami* (prednáška o drogovej prevencii), organizovaná v spolupráci s Mestskou políciou v Piešťanoch, a *Pátrači na stope drogám* (v spolupráci s Okresným riaditeľstvom Policajného zboru Piešťany). V mesiaci november sa pri príležitosti Týždňa boja proti drogám uskutočnil projekt *Kultúrou proti drogám*, ktorého súčasťou bola výtvarná a literárna súťaž s rovnomenným názvom, a výstava *Literatúrou proti drogám* – výstava literatúry s témou protidrogovej prevencie.

Vydali sme niekoľko propagačných a informačných materiálov napomáhajúcich zvýšiť informovanosť v tejto problematike – záložku, výberovú bibliografiu **Zo samého dna**, plagát, pohľadnicu. V spolupráci s OZ Pomoc ohrozenému dieťaťu v Piešťanoch a mestským úradom sa knižnica stala spoluorganizátorom protidrogových fór na rôzne aktuálne témy pre mládež i rodičov.

Automatizácia knižnično-informačných procesov

Vo vyspelých krajinách sa mení chápanie pojmu knižnica. Z prevažne uzavretých inštitúcií, ktoré donedávna podávali informácie o literatúre, poskytovali klasické knižnično-informačné služby len prostredníctvom knižničných fondov a kartoték, klasicky ručne spracovávali nové prírastky knižničného fondu, sa dnes pomocou nových informačných a komunikačných technológií stávajú dôležité informačné centrá.

Mestská knižnica v Piešťanoch sa v roku 1999 zaradila medzi tie knižnice, ktoré sú používateľmi knižničného softvéru RAPID LIBRARY, produktu firmy Cosmotrons SYSTEMS, s. r. o., a odvtedy sa všetky prírastky knižničného fondu spracúvajú pomocou počítača.

Systém dokáže reagovať na vývoj technických, informačných a sieťových technológií formou nových verzií systému, modulov a používateľských aplikácií. Vychádzajúc z finančných možností sme sa rozhodli pre stratégiu postupného zavádzania jednotlivých modulov systému. Veľkým prínosom ku skvalitneniu výpožičného procesu v oddelení pre dospelých čitateľov je sprístupnenie elektronického online katalógu používateľom. Čitateľ môže miesto klasických lístkových katalógov použiť databázu vystavenú na dvoch počítačoch.

Ďalším dôležitým krokom v procese automatizácie výpožičného procesu bola retrospektívna katalogizácia kníh v oddelení pre deti a mládež, v oddelení pre dospelých čitateľov proces automatizácie stále prebieha. Vybudovali sme databázu čitateľov, vytvorili

sme nový typ čitateľského preukazu s čiarovým kódom čitateľa. Automatizovaný výpožičný proces prebieha od začiatku roku 2002 a jeho veľkým prínosom je zefektívnenie procesu výpožičiek a urýchlenie prístupu k informáciám.

Pripravujeme

Prioritnými úlohami knižnice budú v tomto roku rôzne kultúrne a vzdelávacie aktivity knižnice, podpora aktivít najrozmanitejších záujmových skupín verejnosti, prezentácia výsledkov ich činnosti, rozšírenie partnerov spolupráce o združenia, podnikateľské subjekty, orgány štátnej správy i samosprávy, automatizácia výpožičného procesu s cieľom prezentovať možnosti a schopnosti našej knižnice pri naplňovaní potrieb a záujmov verejnosti.

Vo februári v rámci celoslovenského projektu V ČÍTANÍ JE POZNANIE v spolupráci s Coca-Cola Slovakia, s. r. o., pripravíme pre deti základných a špeciálnych základných škôl podujatie zamerané na verejné čítanie. V dňoch 21. až 28. marca sa uskutoční množstvo aktivít pre našich čitateľov v rámci Týždňa slovenských knižníc. Pri príležitosti životného jubilea Kláry Jarunkovej otvoríme výstavu, ktorá predstaví život a dielo našej významnej slovenskej autorky pre deti a mládež.

Máj bude venovaný medzinárodnému semináru o práci s detským čitateľom, ktorého sa zúčastnia predstavitelia knižníc z partnerských miest nášho mesta. V júni čaká všetkých priaznivcov rozhlasových rozprávok II. ročník festivalu Záračný oriešok, Kniha v rozhlase – rozhlas v knihe. Nezabudneme však ani na našich malých čitateľov, mladých ľudí i dôchodcov, nezamestnaných či zdravotne postihnutých.

Na záver

Mestská knižnica v Piešťanoch svojim individuálnym pôsobením na detského čitateľa, ale najmä kolektívnymi podujatiami vplýva už niekoľko rokov na zvýšenie čitateľského záujmu detí, čo pozorujeme v počte návštevníkov, v ohlasoch zo strany pedagógov, rodičov, médií i zriaďovateľa. Celý tento proces pôsobenia na detského čitateľa je nepretržitý, každodenný a jeho výsledný efekt je viditeľný až v období štúdia na strednej škole a v dospelosti. Snažíme sa hravou, nenásilnou formou a rôznymi netradičnými podujatiami pritiahnúť do knižnice i nečitateľov, rodičov, starých rodičov a pod. Knižnica v týchto aktivitách využíva spoluprácu materských, základných, stredných škôl, základnej umeleckej školy, Centra voľného času detí a mládeže AHOJ, detskej liečebne SLK Piešťany, a. s., Zelený strom, špeciálnych základných škôl, pedagogických pracovníkov, špeciálnych pedagogických pracovníkov, psychológov, dobrovoľníkov, spisovateľov, ilustrátorov, výtvarníkov, vydavateľov, sponzorov.

Zásluhou tejto rozsiahlej činnosti knižnica nepociťuje pokles počtu detských čitateľov. I napriek slabším populačným ročníkom počet detských čitateľov mierne stúpa. Ale aj v našich radoch sú „medzery“. Neustálou snahou každej knižnice by malo byť zvyšovanie účinnosti knižnično-informačných služieb, skvalitnenie kolektívnych a individuálnych

foriem práce, ovplyvňovanie voľného času detí. Základnou podmienkou knižničnej práce s mladým čitateľom je kvalitný, žánrovo i tematicky bohatý, aktuálny a pravidelne doplňovaný knižničný fond. Kladieme dôraz na doplňovanie knižničného fondu literatúrou z oblastí ekológie, umenia, toxikománie, cudzojazyčnou literatúrou, netradičnými dokumentmi. Svoje opodstatnenie v knižničnej praxi nachádza i práca s multimédiami. Informačná výchova metodicky nadväzujúca na učivo ZŠ a SŠ, pracujúca s multimédiami a doplnená adekvátnou literatúrou z knižničného fondu knižnice sprístupní učivo novým, atraktívnym spôsobom. Je na knihovníkovi, aby našiel spojenie medzi multimédiom, knihou a školským učivom, a tak za pomoci využitia moderných prostriedkov zvýšil záujem o čítanie hodnotnej literatúry.

Z predchádzajúcich úvah vyplýva niekoľko záverov. Je v moci knižníc, aby ovplyvnili čitateľský vkus detí a mládeže, ale s podmienkou, že sa zvýši rozľadenosť pracovníkov, schopnosť reagovať na nové impulzy a hlavne ochota zmeniť štýl práce. To všetko spolu určite prinesie výsledok v podobe dobrého a vzdelaného čitateľa.

Podtatranská knižnica v Poprade – 50-ročná

Mgr. Anna Balejová, riaditeľka

Podtatranská knižnica v Poprade je verejnou regionálnou knižnicou univerzálneho typu, ktorá zároveň plní funkciu mestskej knižnice. Poskytuje knižničné a informačné služby, pôsobí ako koordinačné, bibliografické, metodické a vzdelávacie stredisko knižníc okresov Poprad, Kežmarok a Levoča.

Prvá písomná správa o existencii knižnice v Poprade sa zachovala z roku 1925. Zmieňuje sa o zvolení knižničnej rady podľa nariadenia Okresného úradu v Poprade. Knižnica bola umiestnená v zasadačke Mestského domu a obsahovala asi 150 zväzkov kníh. Po roku 1945 prešla knižnica do správy Zväzu slovenskej mládeže. O dva roky neskôr, v roku 1947, bola premenovaná na Verejnú knižnicu.

Okresná ľudová knižnica v Poprade vznikla 1. júla 1952 na základe uznesenia rady Okresného národného výboru v Poprade. V tom čase obsahovala 3 944 zväzkov kníh a evidovala 292 čitateľov. Okrem poskytovania knižničných služieb knižnica od roku 1954 pripravovala v spolupráci s miestnym ochotníckym divadelným súborom NAPRED literárne večery v réžii profesora Bruna Ripku. V roku 1958 sa po prvýkrát uskutočnila beseda s básnikom Vojtechom Mihálikom, Ctiborom Štítnickým a s Alexandrom Matuškom. Spolupráca a stretnutia so spisovateľmi sa stali neoddeliteľnou súčasťou práce knihovníka.

V súlade s požiadavkami, ktoré stanovil zákon o jednotnej sústave knižníc č. 53/1959,

dostala aj štruktúra knižnice novú tvár. Knižnica sa stala metodickým centrom pre ľudové knižnice v okrese. Postupne sa zriaďovali samostatné pracoviská – metodické a ekonomické oddelenie, oddelenie pre deti a mládež a oddelenie pre dospelých. V roku 1962 bol vyčlenený pracovník na bibliografickú činnosť, organizačne začlenený do metodicko-bibliografického oddelenia. Začala sa systematicky rozvíjať práca s regionálnou literatúrou. V tom istom roku sa knižnica presťahovala do nových priestorov v dome Závodného klubu ROH Vagónky Poprad. Knižnica uzavrela dohodu s Ústrednou ekonomickou knižnicou v Bratislave o požičiavaní vysokoškolských skript.

Začiatkom 70. rokov vznikli prvé pobočky knižnice. V tom čase už knižnica evidovala 49 281 zväzkov kníh, 3 834 čitateľov a 96 293 výpožičiek. Veľký zlom v práci knižníc nastal budovaním strediskového systému siete knižníc, v okrese Poprad ho tvorilo 16 strediskových knižníc, prostredníctvom ktorých naša knižnica (OK Poprad) zabezpečovala nákup literatúry pre ľudové knižnice v okrese formou ústredného dopĺňovania knižničných fondov.

V roku 1973 bolo vybudované samostatné oddelenie politickej literatúry OK v Poprade, ktorého práca sa koncentrovala na spoločenské vedy, najmä oblasť politiky a straníckej práce. Súčasťou oddelenia sa stala bibliografia. Pre túto etapu je charakteristické vydávanie bibliografických letákov a súpisov. Začal sa realizovať projekt súbežnej regionálnej bibliografie, ktorého výsledkom boli Bibliografické ročenky okresu Poprad.

V roku 1975 sa uskutočnila 1. okresná čitateľská konferencia. V tomto období knižnica pripravovala aj stretnutia mládeže so slovenskými a českými básnikmi, účastníkmi Wolkrovej Polianky. Pri knižnici pracoval bábkový súbor, ktorý sa umiestnil na 1. mieste v okresnej súťaži ochotníckych bábkových súborov.

Literárny večer členov Klubu začínajúcich autorov

V marci 1977 sa knižnica presťahovala do nových priestorov na sídlisku Západ, v ktorých sídli dodnes. Priestory neboli vybudované na účely knižnice, no v porovnaní s predchádzajúcim umiestnením predstavovali podstatnú zmenu. V tom istom roku bola zriadená prvá pobočka na sídlisku Juh I, v roku 1983 pobočka v ZDŠ na Tajovského ulici.

V tomto období knižnica evidovala už 108 715 zväzkov knižničných dokumentov, 8 922 čitateľov a 294 470 výpožičiek.

Organizovali sa hodiny informačnej výchovy pre materské, základné, stredné a učňovské školy.

V roku 1978 bola knižnica hosťiteľom účastníkov 44. kongresu IFLA.

Od roku 1982 pracoval pri OK v Poprade Klub začínajúcich autorov.

Pracovníčky knižnice realizovali Týždeň detskej knihy, neskôr Okresný knihovnícky týždeň, ktorých účastníkmi bolo množstvo domácich i zahraničných spisovateľov, napríklad Jordan Milev, Grozdana Olujičová, František Nepil, Ondřej Neff a ďalší. Organizovali sa rôzne súťaže, napríklad okresná súťaž Knižnica mládeži – mládež knižnici, ktorá bola vyhlásená pre stredné školy a stredné odborné učilišťa na 10. okresnej čitateľskej konferencii. Znáмым bol aj Týždeň prázdnin v knižnici. Knižnica bola nositeľkou viacerých, na vtedajší čas prestížnych ocenení.

V roku 1985 dostala OK v Poprade do užívania ďalšie priestory – meštiansky dom z polovice 16. storočia v historickej časti Popradu v Spišskej Sobote, kde sa vybudovalo oddelenie umenia, pobočka knižnice a klubová čítareň.

Budova knižnice v Spišskej Sobote

Rok 1989 znamenal začiatky zavádzania automatizácie do knižničných činností – spracovanie špeciálnych dokumentov na PP 06. O rok neskôr knižnica vydala prvý zväzok dnes už známej edície Tatranských listov.

Po rozpade strediskového systému knižníc v OK v Poprade pracuje Kooperačné združenie knižníc. Roku 1991 boli knižnice delimitované pod miestne a mestské samosprávy, čo ovplyvnilo rozsah a zameranie metodologickej činnosti OK v Poprade. Knižnica pokračovala v doplňovaní knižničných fondov ľudových knižníc na základe dohôd s predstaviteľmi samospráv. Nakúpené knihy dodnes expeduje do knižníc odborne spracované.

V tom istom roku vydalo MK SR Zriaďovaciu listinu Okresnej knižnice v Poprade a štatút knižnice, ktorým spresnilo poslanie a funkciu knižnice, formulovalo jej základné úlohy a organizačné členenie. Knižnica ako samostatný právny subjekt bola priamo riadená MK SR. Následkom spoločenských zmien a reštitúcií majetku došlo k zrušeniu niektorých pobočiek knižnice. Knižnica mala v správe budovu, v ktorej boli v podnájme rôzne výrobné prevádzky, ktoré boli zaradené do malej privatizácie, čomu sa podarilo zabrániť, a tak knižnica získala ďalšie vhodné priestory. Zlúčením oddelenia politickej literatúry a oddelenia náučnej literatúry sa v týchto priestoroch vybudovalo nové oddelenie náučnej literatúry, študovňa všeobecnej a regionálnej literatúry a čítareň časopisov.

Študovňa

V knižnici sme zaznamenali pokusy s podnikateľskými aktivitami: v činnosti boli video-požičovňa, antikvariát, predaj tlačív pre súkromných podnikateľov, libresso a pod., ktoré boli postupne zrušené. V súvislosti so spoločenskými zmenami došlo k vyradovaniu multiplicitnej politickej literatúry. Uvedené skutočnosti, vrátane prudkého nástupu iných možností kultúrneho, informačného, vzdelávacieho procesu a prežívania voľného času, zapríčinili pokles hlavných ukazovateľov činnosti knižnice.

V roku 1992 knižnica evidovala 120 726 zväzkov knižničných dokumentov, 5 463 čitateľov a 183 298 výpožičiek. V tom istom roku knižnica začala poskytovať služby nevidiacim a slabozrakým používateľom vybudovaním pobočky Ústrednej knižnice pre nevidiacich M. Hrebendu v Levoči.

Ukutočnili sa stavebné úpravy v knižnici, vybudoval sa bezbariérový vstup do knižnice.

Presťahovaním náučného oddelenia do budovy, v ktorej je aj oddelenie pre deti a mládež a oddelenie krásnej literatúry pre dospelých, sa vytvorili podmienky na vybudovanie lokálnej počítačovej siete. Postupne došlo k automatizácii všetkých knižničných činností, čo podstatne ovplyvnilo kvalitu poskytovaných služieb a vydavateľskej činnosti knižnice.

V roku 1994 bola otvorená nová pobočka knižnice na sídlisku Juh III, ktorej činnosť je zameraná na prácu s detským čitateľom.

V tom istom roku sa v knižnici konal celoslovenský seminár na tému Public relations v knižniciach, o rok neskôr seminár pre detských knihovníkov.

Záujem verejnosti o knižničné služby opäť vzrástol. V roku 1996 už knižnica evidovala 141 291 zväzkov, 10 782 čitateľov a 382 130 výpožičiek. Prírastok knižničných jednotiek bol 7 075 zväzkov.

Ministerstvo kultúry SR zriadilo 1. júla 1996 regionálne kultúrne centrum v Poprade – Podtatranské kultúrne centrum – a vydalo zriaďovaciu listinu. Knižnica stratila právnu subjektivitu a stala sa špecializovaným odborným útvarom centra pod názvom Podtatranská knižnica v Poprade. Knižnica uskutočnila ďalšie organizačné zmeny, bibliografia sa stala samostatným organizačným úsekom ako útvar bibliografickej, informačnej a vydavateľskej činnosti. Tlačou vyšiel tretí zväzok Tatranských listov a zborník prác členov Klubu začínajúcich autorov.

Právnu subjektivitu knižnica znovu získala zrušením Podtatranského kultúrneho centra a zriadením Podtatranskej knižnice v Poprade 1. apríla 1999 na základe rozhodnutia Krajského úradu v Prešove. Podtatranská knižnica v Poprade poskytuje knižničné a informačné služby. Plní funkciu koordinačného, metodického, bibliografického a vzdelávacieho strediska knižníc v územnom obvode regiónu.

Vernisáž výstavy v oddelení umenia

V súčasnosti knižnica eviduje 132 426 knižničných jednotiek, 9 554 používateľov a 367 876 výpožičiek. Ročný prírastok knižničného fondu je 2 623 knižničných jednotiek.

Organizačne sa člení na:

- úsek riaditeľa;
- úsek metodologickej a koordinačnej činnosti (*metodicky riadi a usmerňuje knižnice troch okresov, čo predstavuje spolu 108 knižníc, na základe dohôd zabezpečuje nákup a spracovanie knižničného fondu, vydáva metodický materiál Kniha pod Tatrami*);
- úsek ekonomicko-technickej činnosti;
- úsek bibliografickej, informačnej a vydavateľskej činnosti (*zameriava sa hlavne na spracovanie súbežnej regionálnej bibliografie – Poprad, Vysoké Tatry, Kežmarok a Levoča, rešerší a na regionálnu biografistiku a tvorbu autorít, t. j. spracovanie a vydávanie Tatranských listov – Franz Kafka, Jiří Wolker, Janko Silan, Maša Hafamová..., profilov regionálnych osobností a biografického slovníka osobností okresu Poprad*);
- úsek knižničných a informačných fondov;
- úsek knižničných a informačných služieb.

Knižničné a informačné služby poskytuje v centre knižnice (sídliisko Západ) v oddelení pre deti a mládež, oddelení krásnej literatúry pre dospelých (súčasťou je pobočka pre slabozrakých a nevidiacich) a oddelení náučnej literatúry. Používateľom knižnice je k dispozícii čítareň so 128 titulmi novin a časopisov a 15 miest na sedenie, regionálna študovňa a všeobecná študovňa s dvoma PC s využitím multimédií a internetu, s kapacitou 25 miest.

Knižnica má tri pobočky v okrajových častiach mesta:

1. Pobočka Spišská Sobota s univerzálnym knižničným fondom. V priestoroch meštianskeho domu s renesančným arkierom je aj oddelenie umenia, ktorého pracovníčky pravidelne organizujú výstavy regionálnych umelcov, prevažne výtvarníkov, uskutočňujú stretnutia s umelcami, gramokoncerty, hodiny muzikoterapie a iné.
2. Pobočka Juh I s univerzálnym knižničným fondom.
3. Pobočka Juh III zameraná na prácu s detským používateľom.

Pracovníčky služieb ročne uskutočnia okolo 450 rôznych podujatí, z čoho 39 % tvorí informačná výchova. Využívanie multimédií a internetu sa stáva samozrejmosťou, do budúcnosti bude nutné získať pripojenie pevnou linkou a rozšíriť počet prístupných pracovných staníc.

Knižnica je členom Slovenskej asociácie knižníc, Spolku slovenských knihovníkov a Združenia východoslovenských knižníc.

INFORMÁCIE

Zo zasadania správnej rady SAK

Na zasadaní správnej rady SAK (22. januára 2002), ktoré sa uskutočnilo v Žiline na pôde Žilinskej univerzity, sa zúčastnil aj hosť – Silvia Kováčová z firmy Coca-Cola, ktorá oboznámila prítomných s projektom *V čítaní je poznanie* a jeho jednotlivými programami. SR SAK prediskutovala možnú účasť asociácie v tomto projekte.

Okrem kontroly a hodnotenia realizovaných úloh sa venovala SR SAK predovšetkým úlohám, ktoré stoja pred asociáciou v tomto roku.

Správna rada SAK

a) zobrala na vedomie:

- rozbor čerpania finančných prostriedkov za rok 2001,
- správu zo seminára o uplatňovaní autorského zákona v praxi,
- plán zasadaní SR SAK na rok 2002;

b) schválila:

- účasť SAK v projekte *V čítaní je poznanie*,
- návrh zabezpečenia Týždňa slovenských knižnic,
- zaregistrovanie SAK ako prijímateľa 1%-nej dane podľa zákona č. 561/2001,
- zabezpečenie externej účtovníčky na vedenie účtovnej agendy a spracovanie daňového priznania;

c) uložila:

- dopracovať plány činnosti odborných sekcií s predpokladanými finančnými nárokmi,
- pripraviť návrh rozpočtu na rok 2002,
- vypracovať návrh úpravy členského na rok 2002,
- zorganizovať ústredné podujatie pri príležitosti Týždňa slovenských knižnic v CVTI SR,
- pripraviť valné zhromaždenie SAK,
- iniciovať pracovné stretnutie so SSK ohľadne prípravy 3. knižničného kongresu,
- pripraviť návrh protestu proti zdražovaniu platieb za pripojenie na internet.

L. Č.

3. ročník Týždňa slovenských knižníc

(21. – 28. marca 2002)

Motto TSK: Človek – informácie – knižnica

Ani sme sa nenazdali a opäť je tu marec a s ním i 3. ročník podujatia, ktoré sa Slovenská asociácia knižníc rozhodla iniciovať s cieľom zjednotiť a sústrediť aktivity knižníc a pritiahnúť tak pozornosť verejnosti. Mohlo by sa zdať, že ide o nadbytočnú iniciatívu, veď mesiac marec je už tradične venovaný autorom, knihám a ich čitateľom a všetky knižnice počas tohto mesiaca pripravujú rôzne podujatia určené širokej verejnosti. Myšlienka využiť posledný marecový týždeň na sústredenie tých najatraktívnejších a najzaujímavejších podujatí vo všetkých knižniciach má veľmi racionálne jadro: počas piatich dní sa snažíme svojou činnosťou pritiahnúť pozornosť médií a prostredníctvom nich i čo najširšej verejnosti na problematiku knižníc v snahe upozorniť na problémy, s ktorými sa vo svojej praxi denne boríme.

Prečo nevyužiť tento čas na to, aby sme zdôraznili neustálu potrebu modernizácie knižníc realizovanú napríklad zavedením knižničného softvéru do činnosti a služieb, pripojením na internet a využívaním elektronických informačných zdrojov? Veď práve verejné knižnice by sa mali stať miestom, kde si bude môcť občan uplatňovať svoje právo na slobodný prístup k informáciám. Prečo nehovoriť o zabezpečovaní vhodných podmienok pre túto činnosť, keď napríklad ohlasované zvýšenie cien akciovou spoločnosťou Slovenské telekomunikácie za pripojenie na internet prostredníctvom modemu alebo ISDN takýmto opatrením rozhodne nie je. A nakoniec, prečo nehovoriť aj o nízkom spoločenskom a finančnom ohodnotení pracovníkov knižníc, čo je v priamom rozpore s personálnymi potrebami, ktoré si súčasná činnosť knižníc vyžaduje: jazykovo, technicky i informačne zdatných pracovníkov na čele s moderným manažérom, ktorý bude schopný zabezpečiť dostatočný prísun financií na rozvoj knižnice.

Je známe, že pozornosť médií je veľmi vrtošivá a nestála, takže je málo pravdepodobné, že by knižnice dokázali stále vyrábať také horúce „aférky“, ktoré by priťahovali permanentnú pozornosť nielen bulvárnej tlače. Práve preto je dôležité využiť tých päť dní predovšetkým na sústrednú mediálnu kampaň. SAK i v tomto roku pripravuje v spolupráci s MK SR tlačovú konferenciu, ktorou by sme chceli odštartovať TSK. Aby sme však predstaviteľov tlače mohli na tlačovke primerane „ohúriť“, je potrebné, aby sa do 3. ročníka TSK zapojilo čo najviac knižníc (minulý rok to bolo 172 knižníc, ktoré spolu pripravili až 1 392 podujatí) a tiež aby zapojené knižnice dali o sebe a svojich podujatiach vedieť. Sekcia verejných knižníc pod predsedníctvom Mgr. Kataríny Ďurovcovej z Krajskej štátnej knižnice vo Zvolene opäť vytypovala tzv. regionálnych koordinátorov, ktorí majú na starosti okrem koordinácie podujatí v krajoch i zber informácií o plánovaných podujatiach. Rovnako ako minulý rok, aj tentoraz by sme boli radi, keby ste využili možnosť prihlásiť sa do TSK i prostredníctvom webovej stránky SAK (www.sakba.sk), kde môžete priamo za-

písať svoje podujatia. Urobte tak čo najskôr a prispejte k zvýšeniu záujmu o stav slovenských knižníc!

Milé kolegyně a kolegovia! Hovorí sa, že opakovanie je matkou múdrosti, a ja si myslím, že by sa to dalo aplikovať i na opakovanie TSK: oslovme svojimi podujatiami čo najširšiu verejnosť a poskytnime príležitosť našim používateľom zopakovať si, na čo potrebujú knižnice a čo im knižnice môžu poskytnúť. Verím, že sa nám to podarí.

TSK sa bude konať:	od 21. do 28. marca 2002
Úvodným podujatím TSK je:	Otvorenie Depozitnej knižnice Európskej únie v CVTI SR dňa 20. marca 2002
Propagácia podujatí TSK:	www.sakba.sk
Motto TSK:	Človek – informácie – knižnica
Svoje podujatia môžete nahlásiť:	www.sakba.sk/podujatia.html
Kontakt:	Mgr. Katarína Ďurovcová Krajská štátna knižnica L. Štúra Štúrova 5 960 82 Zvolen e-mail: durovcov@ksklk.sk

Upozornenie:

Po úvodnom podujatí TSK – Otvorenie Depozitnej knižnice Európskej únie v CVTI SR dňa 20. marca 2002 – sa uskutoční aj valné zhromaždenie SAK, na ktoré vám zašleme pozvánky s presným určením miesta a času jeho konania.

PhDr. Mária Kadnárová, predsedníčka SAK

Jedno percento dane z príjmu na verejnoprospešné účely

O čo ide? Zákon SR č. 351/2001 Z. z., ktorým bol novelizovaný zákon č. 366/1999 Z. z. o daniach z príjmov, v § 48 upravuje okrem iného spôsob použitia jednoprocenného podielu zo zaplatenej dane na osobitné verejnoprospešné účely.

Platiteľom dane nová úprava umožňuje, aby sami určili prijímateľa tohto podielu. Platiteľmi sú daňovníci, ktorí daň z príjmu zaplatili v roku 2001 ako zamestnanci (prostredníctvom zamestnávateľa) alebo ako samostatne zárobkovo činné osoby (príjmy zo živnosti alebo inej samostatnej zárobkovej činnosti – lekári, herci, novinári, komerční právnici ap.).

Prijímateľmi môžu byť len právnické osoby, ktoré nie sú zriadené na podnikanie a vykonávajú svoju činnosť predovšetkým v oblasti:

- rozvoja a ochrany duchovných hodnôt,
- ochrany ľudských práv,
- ochrany a tvorby životného prostredia,
- ochrany a podpory zdravia a vzdelávania,
- podpory športu detí, mládeže a zdravotne postihnutých občanov,
- poskytovania sociálnej pomoci,
- zachovania prírodných a kultúrnych hodnôt.

Tým sú vymedzené aj aktivity, na ktoré možno dané prostriedky využiť.

Prijímateľmi môžu byť pritom len subjekty definované v osobitných zákonoch:

- občianske združenia,
- nadácie,
- neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné služby,
- účelové zariadenia cirkví a náboženských spoločností,
- organizácie s medzinárodným prvkom,
- Slovenský Červený kríž,

ktoré sú uvedené v centrálnom registri prijímateľov vedenom Notárskou komorou SR (na každý rok osobitne).

Zoznam prijímateľov (teraz je v ňom 4 042 organizácií) je zverejnený na internetovej stránke www.sme.sk (treba kliknúť na upútavku *Jedno percento pre hodnotnejší život*; konkrétne SAK je v časti Bratislavský kraj 7) a od 15. februára 2002 je občanom k dispozícii aj na príslušných daňových úradoch. Občan sa môže slobodne rozhodnúť, ktorej zo zaregistrovaných organizácií (len jednej!) poskytne 1 % z už zaplatenej dane. Ak to do konca apríla 2002 neurobí, potom o využití jeho dane automaticky rozhodne štát.

Jednotlivé knižnice neplnia všetky zákonom stanovené podmienky, takže nemôžu byť prijímateľmi; možnými prijímateľmi z knižničného sektora sú v zozname len *Slovenská asociácia knižníc* a *Spolok slovenských knihovníkov*. V tejto „veľkej bitke o malú kosť“ (Pravda 9. januára 2002) u občana s mesačným platom 10 000 Sk tvorí 1 % dane z príjmu asi 175,- Sk/rok. Touto cestou sa zrejme nezískajú prostriedky, ktoré by mohli zásadnejšie pomôcť našim knižniciam z pretrvávajúcej biedy, v každom prípade by však pre asociáciu znamenali možnosť významne rozvinúť aktivity na konkrétnu pomoc knižniciam a knihovníkom dolu, „v teréne“. Tá je totiž pre nedostatok zdrojov na financovanie rôznych projektov prívlemlí obmedzená.

Je len samozrejmé, že s takto získanými prostriedkami sú prijímateľské subjekty – teda aj SAK – povinné hospodariť ako s prostriedkami štátneho rozpočtu podľa zákona o rozpočtových pravidlách. Orgány SAK preto zabezpečia transparentnosť programovania

a posudzovania návrhov jednotlivých úloh, akcií, projektov ap., ako aj hodnotenie ich realizácie a kontrolu financovania. S tým je, samozrejme, spätý aj záväzok SAK vhodným spôsobom knihovnícku obec informovať.

Na zabezpečenie jednotného postupu pri poukazovaní 1 % dane z príjmu za rok 2001 vydalo MF SR oznámenie č. 21/135-2001-72 a odporučilo vzory tlačív, ktoré sa v súvislosti s tým použijú (vzor v prílohe). Tlačivá možno získať na daňovom úrade alebo okopírovaním.

- Daňovníci – fyzické osoby, ktoré majú len príjem zo závislej činnosti od jedného zamestnávateľa, požiadajú ho o ročné zúčtovanie preddavkov na daň, vyplnia formuláre a odovzdajú ich zamestnávateľovi; zamestnávateľ daňovníkovi daňovú povinnosť vypočíta, potvrdí a potom tieto tlačivá doručí na príslušný daňový úrad; platiteľ/zamestnávateľ potvrdzuje, že daňovníkovi bola daň zrazená a že bolo vykonané jej ročné zúčtovanie za predchádzajúce zdaňovacie obdobie. Ak zamestnávateľ túto službu odmietne, treba tlačivá poslať na príslušný daňový úrad v okrese (doporučene do 30. apríla 2002).
- Daňovník, ktorý podáva daňové priznanie podľa osobitného predpisu (samostatne zárobkovo činné osoby), predkladá príslušnému úradu vyhlásenie o zaplatení dane do 15. apríla 2002.
- Správca dane prevedie sumu zodpovedajúcu 1 % zo zaplatenej dane na účet prijímateľa do 60 dní po splnení podmienok zo strany daňovníka i prijímateľa (do 30. júna 2002).

Keďže aj v tomto prípade platí, „že čas sú peniaze“, je nevyhnutné, aby vedúci pracovníci knižníc, funkcionári a ostatní činovníci SAK vhodnými informačnými kanálmi – vrátane osobnej vysvetľovacej kampane a agitácie – získali na upísanie 1 % dane z príjmu za rok 2001 nielen svojich spolupracovníkov; všetci máme aj iné knižnično-informačnému svetu spriaznené či naklonené duše (používatelia knižnično-informačných služieb, knihkupci, učitelia, kultúrni pracovníci, rodinní príslušníci atď., atď.), ktoré môžu knihovníctvu pomôcť.

Buďme pri tom usilovní, konajme urýchlene, lebo aj ostatných 4 041 prijímateľov postupuje rovnako a kto príde posledný, bude aj posledný mlieť. Argumentov, ktorými môžeme potenciálnych darcov presvedčiť, máme predsa dostatok.

Funkcionári a činovníci SAK a vedúci pracovníci knižníc, venujte tejto problematike osobitnú pozornosť a poskytnite všetkým zainteresovaným všetrannú pomoc a podporu. Využime dôsledne aj túto možnosť pomoci nášmu knihovníctvu.

Slovenská asociácia knižníc je zaregistrovaná pod číslom NRC po 3046/01.

(j. k.)

CELIP – tretie zasadnutie riadiacej skupiny

(Helsinki 28. november – 2. december 2001)

Tretie, posledné zasadnutie riadiacej skupiny projektu CELIP sa uskutočnilo na prelome novembra a decembra 2001 v Helsinkách pod vedením koordinátorky projektu pani Tuuly Haavisto. Súčasťou rozšíreného programu zasadania bola účasť skupiny na 3. výročnej konferencii Euro ICOLC (International Coalition of Library Consortia), v rámci ktorej sa prezentovali niektoré výsledky projektu a situácia v oblasti knižničných konzorcií v regióne strednej a východnej Európy.

Na úvod stretnutia skupiny odznelo niekoľko informácií administratívneho charakteru. V predchádzajúcom období mala projekt na úrovni Európskej komisie na starosti Concha Fernandez de la Puente, po jej odchode bol do funkcie projektového dozoru (project officer) menovaný Jean Goedrich.

Teresa Hackett, riaditeľka sekretariátu EBLIDA so sídlom v Haagu, informovala skupinu o najnovšej iniciatíve Frankfurtskej skupiny – táto skupina (Frankfurt Group – Consensus Forum for Academic and Research Information) vznikla ako platforma pre progresívnu diskusiu medzi organizáciami zapojenými do procesov publikácie a distribúcie akademických a vedeckých informácií v Európe s cieľom hľadať konsenzus v otázkach spoločného záujmu. Medzi členov skupiny patria zástupcovia vydavateľov (ALPSP, STM), knižníc (EBLIDA, LIBER), vedeckovýskumných centier (INIST), predplatiteľských agentúr a sprostredkovateľov (ASA). Nový návrh sa dotýka zmeny pravidiel pre aplikáciu DPH na elektronické služby v súvislosti s návrhom na doplnenie smernice 77/388/EEC o výške DPH pre niektoré služby dodávané elektronickými prostriedkami. Iniciatíva vychádza zo skutočnosti, že v 13 z 15 členských krajín EÚ sa aplikuje znížená sadzba DPH pre tlačené informačné produkty, ale elektronické informácie sú zväčša zdaňované vyššou sadzbou. Keďže uľahčenie prístupu k informáciám všeobecne a k elektronickým zdrojom zvlášť je považované za dôležitý faktor podporujúci rozvoj informačnej spoločnosti a demokracie, cieľom skupiny je pôsobiť na úrovni národnej i celoeurópskej legislatívy tak, aby sa postupne dosiahlo vyrovnanie daňového zaťaženia a maximálne zníženie sadzby DPH v oboch typoch informačných produktov, teda tlačенých aj elektronických.

Teresa Hackett tiež informovala o seminári k problematike licencií, ktorý EBLIDA zorganizovala v septembri 2001 pod vedením Emanuely Giavarry, hlavnej expertky EBLIDA na oblasť licenčnej legislatívy. Vzhľadom na mimoriadny záujem o účasť na seminári sa vedenie EBLIDA rozhodlo zorganizovať jeho druhý beh v apríli 2002. V súvislosti s tým sa tiež konštatovalo, že Emanuela Giavarra pripravila druhé, mierne upravené a doplnené vydanie brožúry *Licensing electronic documents – how to avoid legal pitfalls?* Brožúra už bola preložená do viacerých európskych jazykov a v súčasnosti sa pripravuje aj jej slovenský preklad spolu s komentárom z hľadiska platnej slovenskej legislatívy.

Vzhľadom na to, že projekt CELIP sa oficiálne končí 31. januára 2002, podstatnú časť programu zasadnutia riadiacej skupiny zabralo interné hodnotenie jeho výsledkov. Odzne-

lo viacero pozmeňujúcich a doplňujúcich pripomienok k predbežnému textu správy, ktorú pripravila Tuula Haavisto. Členovia skupiny konštatovali, že výsledky kampaní zameraných na zvýšenie spoločenského povedomia vo vzťahu k špecifickým sociálnym problémom sa zväčša dostávajú pomaly a že na viacerých národných seminároch CELIP k otázkam prístupu k elektronickým zdrojom bolo možné pozorovať vplyv predchádzajúceho projektu CECUP. Z hľadiska pokračovania kurzu, ktorý bol nastúpený v rámci CELIP, bude teraz dôležité, akým smerom sa bude uberať vývoj na národnej úrovni (najmä v súvislosti s očakávanými legislatívnymi zmenami po prijatí európskej smernice o autorskom práve) a ako sa budú udržiavať medzinárodné kontakty. Skupina tiež potvrdila záujem, ktorý bol vyjadrený už na predchádzajúcom stretnutí v Prahe, rozoslať relevantným vzdelávacím a školiacim inštitúciám v krajinách Európy (vrátane združenia EUCLID) list s naliehavou požiadavkou venovať zvýšenú pozornosť štúdiu legislatívnych základov profesie v učebných plánoch knihovníckych škôl a katedier.

Diskusia o možnostiach pokračovania projektu v kontexte budúcich vedeckovýskumných aktivít a projektov podporovaných z prostriedkov EÚ vychádzala z rámca, ktorý bol naznačený už na pražskom stretnutí riadiacej skupiny v júni 2001. Úvahy o príprave nového projektu zameraného na *právne aspekty nákupu elektronického materiálu do knižníc* z dielne Tuuly Haavisto a jeho možnom zapojení do tzv. šiesteho rámcového programu a vytvorení „sietí vysokej kvality“ (network of excellence) sú zatiaľ v štádiu konzultácií. Svoj záujem o koordinátorskú úlohu predbežne potvrdila Helsinská univerzitná knižnica (Fínska národná knižnica), účasť prisľúbila aj EBLIDA. Vzhľadom na to, že by malo ísť o paneurópsku iniciatívu, je však formálna účasť 26 subjektov ťažko predstaviteľná. Navyše v tomto štádiu nie je jasné, v akej forme by sa jednotliví národní aktéri zúčastnili na práci projektu (národné knižnice, knižničné asociácie...?) a je otázne, či by sa nejakým spôsobom dalo zabezpečiť aj financovanie národných/regionálnych aktivít.

Zasadnutia riadiacej skupiny sa zúčastnil aj člen výkonného výboru EBLIDA Frode Bakken z Nórska. Vo svojom vystúpení podčiarkol – aktuálnu aj perspektívnu – úlohu knižničných asociácií z krajín strednej a východnej Európy v organizácii EBLIDA a zdôraznil potrebu ich početnejšieho zapojenia do aktivít organizácie najmä v súvislosti s potrebou EBLIDA reagovať na všetky aktuálne problémy v celoeurópskom priestore. Vzhľadom na skutočnosť, že v súčasnosti sa na práci EBLIDA podieľajú iba dve národné knižničné asociácie z regiónu (jednou z nich je SAK), diskusia sa rozvinula aj okolo možností, ktorými by sa dali pokryť finančné nároky spojené s členstvom v EBLIDA – znížený členský poplatok, podpora v nadačných aktivitách (OSI) a pod.

Ako som už spomenul v úvode, súčasťou zasadnutia riadiacej skupiny CELIP bola účasť na medzinárodnej konferencii e-ICOLC, ktorá sa konala v meste Espoo. Ide o konferenciu, na ktorej sa každoročne stretávajú odborníci z oblasti aktivít a projektov zameraných na poskytovanie prístupu k elektronickým dokumentom, v oblasti knižníc najmä so zreteľom na licenčné a konzorciálne aktivity. Okrem toho, že účastníkom konferencie ponúkla prehľad situácie konzorcií v Európe, prezentácie rôznych svetových vydavateľov a možnosť výmeny skúseností na medzinárodnej úrovni, na programe sa tiež ocitli niektoré výsostne aktuálne témy a projekty celosvetového významu. Renomovaní odborníci z

oblasti elektronického publikovania a technológií sieťového prístupu k elektronickým zdrojom ako Herbert Van de Sompel, Fred Friend, Andy Powell či Juha Hakala hovorili o najnovšom vývoji na poli metadát, otvorených archívov (OAI – Open Archives Initiative), technológie otvorených URL (Uniform Resource Locator), URN (Uniform Resource Name) a ďalších identifikačných a adresných službách internetu, ako aj o možnostiach ich aplikácie v knižnično-informačnej činnosti. Bližšie informácie o konferencii a jej programe možno nájsť na adrese www.lib.helsinki.fi/finelib/eicolc.html.

PhDr. Jaroslav Šušol, CSc., KKIV FiF UK, Bratislava

Ako ďalej so vzdelávaním knihovníkov na Slovensku?

Stredisko vzdelávania knihovníkov PROLIB pri Slovenskej lesnickej a drevárskej knižnici Technickej univerzity vo Zvolene a Univerzitnej knižnici Technickej univerzity v Košiciach usporiadalo v dňoch 23. – 25. januára 2002 v Šachtíčkách seminár *Ďalšie vzdelávanie knihovníkov na Slovensku*. Seminár bol organizovaný za podpory nadácie Open Society Institut Network Library Program v rámci projektu EDULIB II.

Už program seminára naznačoval, že prinesie (alebo aspoň naznačí), akým smerom sa bude uberať ďalšie vzdelávanie knihovníkov na Slovensku.

Na seminári sa prezentovali takmer všetky vzdelávacie centrá pre knihovníkov na Slovensku (KKVI FiF UK, SNK, SVK Prolib pri UK TU Košice a SIDK pri TU Zvolen, CVTI SR i združenie Pro Scientia). Jednotliví aktéri vo svojich príspevkoch v podstate hodnotili doterajšiu činnosť vzdelávacích stredísk, ale aj naznačili možné smerovania (Š. Kimlička, D. Katuščák, M. Tetřevová, E. Žihlavníková, M. Ehnová). Odlišoval sa iba pilotný príspevok Š. Kimličku, ktorý sa zaoberal výlučne stratégiou rozvoja slovenského knihovníctva v oblasti ďalšieho vzdelávania knihovníkov.

Oživením boli príspevky kolegov z Českej republiky, menovite Z. Houškovkej (Národná knižnica ČR), o mimoškolskom vzdelávaní knihovníkov v Českej republike a D. Lošťákovkej o výučbovom centre MOLIN pre ďalšie vzdelávanie knihovníkov pri Univerzitnej knižnici Univerzity Palackého v Olomouci. So skúsenosťami o vplyve vzdelávacích programov PROLIB na prácu knihovníkov sa s účastníkmi podelili M. Žáčiková (ŠVK B. Bystrica) a P. Jošťáková (KŠK Zvolen).

Na programe seminára bolo i stretnutie účastníkov okolo okrúhleho stola za prítomnosti zástupcov Ministerstva kultúry SR. Diskutovalo sa o zabezpečení ďalšieho vzdelávania knihovníkov na Slovensku v roku 2002 a výhľadovo do roku 2004. Diskusia pokryla najmä oblasť legislatívy, programov vzdelávania, odbornej garancie, kooperácie, analýzy potrieb, financovania a akreditácie.

V súvislosti so schváleným zákonom č. 313/2001 o verejnej službe sú pripravené nové

katalógy pracovných činností aj pre oblasť knižnično-informačných činností. Súčasťou klasifikácie jednotlivých činností bude aj určenie potrebnej odbornej prípravy na oprávnenie vykonávať danú pracovnú činnosť. V záujme toho sa pripravuje osobitná vyhláška o ďalšom vzdelávaní knihovníkov. Návrh vyhlášky pripravila Katedra knižničnej a informačnej vedy FiF UK ešte v roku 2000, treba ju však dopracovať práve v zmysle zákona o verejnej službe tak, aby neprekročila rámec zákona č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní. Ministerstvo kultúry na tento účel menovalo osobitnú pracovnú skupinu, ktorá dopracuje návrh vyhlášky o ďalšom vzdelávaní knihovníkov tak, aby ho mohlo v spolupráci s Ministerstvom školstva čo najskôr vydať.

Vysokoškolské odborné vzdelanie zabezpečuje Katedra knižničnej a informačnej vedy FiF UK a stredoškolské odborné vzdelanie Škola knihovníckych a informačných štúdií v Bratislave. Počet absolventov však v súčasnosti nepokrýva potreby knižníc aj z toho dôvodu, že absolventi nachádzajú výhodnejšie uplatnenie v iných profesiách. Knižnice sú nútené potom prijímať do pracovného pomeru absolventov neknihovníckych smerov (absolventov stredných i vysokých škôl neknihovníckeho zamerania), ktorí by si odborné knihovnícke vedomosti mali doplniť. Skúsenosti z Českej republiky podľa pani Zlady Houškovéj (NK ČR) hovoria o tom, že v knižničnej praxi sa veľmi dobre uplatňujú absolventi gymnázií, ktorí absolvujú rekvalifikačné kurzy, a absolventi vysokých škôl neknihovníckych smerov po absolvovaní príslušných špecializovaných kurzov.

Preto je žiaduce realizovať rekvalifikačné a špecializované kurzy pre pracovníkov knižníc. Je však najprv potrebné spracovať stratégiu ďalšieho vzdelávania, v ktorom budú definované potrebné oblasti ďalšieho vzdelávania (predovšetkým v nadväznosti na nový katalóg pracovných činností a analýzy vzdelávacích potrieb), dohodnuté prioritné vzdelávacie programy najprv na rok 2002 a výhľadovo do roku 2004.

Aby boli pokryté všetky oblasti ďalšieho (mimoškolského) vzdelávania, strediská ďalšieho vzdelávania by mali kooperovať, prípadne i tematicky rozdeliť svoje programy vzdelávania. Mimoškolské vzdelávanie knihovníkov na Slovensku realizujú v súčasnosti štyri vzdelávacie strediská: Slovenská národná knižnica, Centrum vedecko-technických informácií SR, Združenie Pro Scientia a Stredisko vzdelávania knihovníkov Prolib. Odbornú garanciu a kooperáciu mimoškolských foriem ďalšieho vzdelávania bude zabezpečovať SNK, konkrétne referát ďalšieho vzdelávania v rámci novovytvoreného odboru pre knižničný systém SR.

SNK zvolá stretnutie zástupcov vzdelávacích stredísk, aby sa určili prioritné vzdelávacie programy na rok 2002 s výhľadom do roku 2004, aby sa vybral realizátor príslušného programu a dohodlo sa finančné zabezpečenie vybraných programov. Cieľom stretnutia by malo byť aj vypracovanie stratégie ďalšieho vzdelávania knihovníkov. K tomu však SNK musí dopracovať prieskum vzdelávacích potrieb s ohľadom na konkrétne potreby knižníc.

Zamestnávateľom síce vyplýva zo zákona povinnosť vzdelávania svojich pracovníkov, ale pri súčasnom stave financovania knižníc je to veľký problém. Formy financovania ďalšieho vzdelávania vo všeobecnosti definuje zákon č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní a mala by ho definovať i pripravovaná vyhláška Ministerstva kultúry SR o ďalšom

vzdelávaní knihovníkov. Je len samozrejme, že ďalšie vzdelávanie nemožno pokrývať len z prostriedkov nadácií. Bude potrebné zabezpečiť viaczdrojové financovanie – zo štátnych dotácií, z prostriedkov knižníc, účastníkmi a podľa možnosti aj z nadácií.

Vzdelávacie programy by sa mali v budúcnosti pripravovať na základe európskych trendov v oblasti celoživotného vzdelávania s ohľadom na profesijný rozvoj knihovníkov. Vo vzdelávacom procese by sa mali využívať čoraz väčšími najnovšie metódy založené na digitálnej technológii, ako napríklad dištančné vzdelávanie a e-learning. Vzdelávacie strediská by mali mať akreditované programy, ba dokonca by sa mali snažiť o európsku certifikáciu programov. Bolo by vhodné posúdiť zapojenie nehumanitných univerzít do vzdelávania knihovníkov, najmä v oblasti informatiky, a to v súvislosti s prienikom moderných informačných technológií do knižníc.

V oblasti ďalšieho vzdelávania knihovníkov na Slovensku je ešte veľa otvorených problémov. Nemali by sme ich však odsúvať, ale riešiť priam za pochodu. Lebo len s odbornými vyspelými pracovníkmi dokážeme realizovať kvalitné služby našich knižníc.

PhDr. M. Ehnová, CVTI SR, Bratislava

Depozitná knižnica OECD v Centre vedecko-technických informácií Slovenskej republiky

Po prijatí Slovenskej republiky za člena Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) sa Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky (ďalej CVTI SR) uchádzalo o členstvo v programe depozitných knižníc OECD. Koncom novembra roku 2001 ako jediná inštitúcia na Slovensku získala štatút Depozitnej knižnice OECD a v týchto dňoch sa pripravuje na slávnostné otvorenie prevádzky tejto knižnice.

Depozitná knižnica OECD (ďalej DK OECD) v CVTI SR bude slúžiť širokej verejnosti v zmysle štatútu pre depozitné knižnice. Jej hlavným poslaním bude získavanie, spracovávanie, uchovávanie a najmä sprístupňovanie oficiálnych dokumentov OECD a elektronických informačných zdrojov prostredníctvom *Source OECD*.

Používateľom DK OECD budú sprístupňované dokumenty OECD, ktoré predstavujú vysoko špecializované štúdie a analýzy odrážajúce aktuálny medzinárodný vývoj a zmeny najmä v ekonomike, vede a technike, hospodárstve a sociálnej oblasti. Informačné zdroje a pramene OECD sú považované za najspohľadivejšie komparatívne údaje na svete.

Depozitný fond oficiálnych dokumentov OECD je budovaný na základe udeleného štatútu. Fond obsahuje základné dokumenty, monografie, výročné správy, štúdie, konferenčné

materiály, štatistické prehľady a ďalšie dokumenty v anglickom jazyku v printovej podobe, ráta sa s prírastkom približne 300 knižničných jednotiek za rok. Depozitný fond bude sprístupňovaný len prezenčne.

Knižničný fond ďalej obsahuje dokumenty OECD v anglickom a francúzskom jazyku, získavané z tzv. kvóty určenej pre Slovenskú republiku.

Je potrebné pripomenúť, že podstatnú časť fondu, t. j. asi 2 700 k. j., tvorí zbierka publikácií a vybraných periodík. Tieto dokumenty CVTI SR prebralo z Ministerstva zahraničných vecí SR v roku 1998 a následne získavalo a budovalo fond vybraných publikácií priamo z OECD v Paríži s perspektívou získať štatút depozitnej knižnice.

Tematické členenie kompletného fondu je zamerané na nasledujúce oblasti:

01.	Ageing Society	Starnutie spoločnosti
02.	Agriculture, Food and Fisheries	Poľnohospodárstvo, potravinová a rybárstvo
03.	Biotechnology	Biotechnológia
04.	Competition and Regulatory Reform	Hospodárska súťaž a reforma riadenia
05.	Corporate Sector Issues	Problémy podnikového sektora
06.	Economics	Ekonomia
07.	Education and Skills	Výchova, vzdelávanie a kvalifikácia
08.	Electronic Commerce	Elektronické obchodovanie
09.	Emerging and Transition Economies	Novovznikajúce a transformujúce sa ekonomiky
10.	Employment	Zamestnanosť
11.	Energy	Energia
12.	Enterprise, Industry and Services	Podniky, priemysel a služby
13.	Environment	Životné prostredie
14.	Fighting Bribery and Corruption	Boj proti úplatkárstvu a korupcii
15.	Finance and Investment	Financie a investície
16.	Food Safety	Ochrana potravín. Potravinová bezpečnosť
17.	Future Studies	Výhľadové štúdie
18.	Governance	Riadenie
19.	Growth	Rast
20.	Health	Zdravie. Zdravotná starostlivosť
21.	Information Society	Informačná spoločnosť
22.	Insurance and Pensions	Poistenie a dôchodkové zabezpečenie
23.	International Development	Rozvoj medzinárodných vzťahov
24.	International Migration	Medzinárodná migrácia
25.	Money Laundering	Pranie peňazí

26.	Science and Innovation	Veda a inovácie
27.	Social Issues	Sociálne otázky
28.	Statistics	Štatistika
29.	Sustainable Development	Trvalo udržateľný rozvoj
30.	Taxation	Daňový systém
31.	Territorial Economy	Teritoriálna ekonomika
32.	Trade	Obchod
33.	Transport	Doprava

Fond oficiálnych dokumentov OECD bude verejnosti prístupný prostredníctvom voľného výberu v špecializovanej študovni OECD.

Záznamy o dokumentoch budú sprístupnené cez online verejný katalóg (OPAC), ktorý je k dispozícii registrovaným používateľom počas dňa vo verejne prístupných katalógoch, ako aj prostredníctvom e-katalógu dokumentov OECD, sprístupneného na webovej stránke DK OECD www.cvtisr.sk/oecd.htm. Systém tak umožní každému záujemcovi neobmedzene prehliadať záznamy publikácií v priestoroch študovne, verejných katalógoch aj v internete.

Okrem prezenčných výpožičiek umožníme používateľom využiť absenčné vypožičanie duplicitných dokumentov a pre vzdialených používateľov aj medziknižničnú výpožičnú službu.

Používateľom, ktorí požadujú najaktuálnejšie informácie, sprostredkujeme aj prístup k OECD online produktu pod názvom *SourceOECD*, ktorý obsahuje plnotextové databázy všetkých monografií, správ, periodík a štatistík OECD členených do 20 tematických skupín. Umožníme tak používateľom získať plnotextové informácie o dokumentoch v predstihu minimálne 6 týždňov pred zverejnením alebo zaslaním tlačenej verzie publikácií. Okrem toho používateľa budú mať prístup k oficiálnym webovým stránkam OECD, elektronickým informačným zdrojom a k webovej stránke DK OECD prostredníctvom dvoch verejných internetových staníc v priestoroch študovne.

Webovú stránku DK OECD si môžu záujemcovia prezrieť na internetovej adrese <http://www.cvtisr.sk/oecd.htm>, kde budeme našich návštevníkov pravidelne informovať o zložení knižnično-informačného fondu, poskytovaných službách, novinkách a súvisiacich linkách. E-katalóg publikácií OECD bude pravidelne aktualizovaný raz do týždňa, takže používatelia prostredníctvom našej WWW stránky budú mať prehľad o najnovších získaných dokumentoch.

Ďalej sa pripravujeme na poskytovanie nasledujúcich služieb:

- konzultačné, referenčné, rešeršné a poradenské,
- poskytovanie faktografických informácií,
- reprografické služby.

Po oficiálnom otvorení prevádzky očakávame rôzne ohlasy zo strany verejnosti. Budeme sa snažiť reagovať na informačné potreby a požiadavky našich používateľov a vytvárať tak kvalitné informačné zázemie pre uspokojovanie ich profesionálnych potrieb.

Na záver:

Konzultácie poskytujeme v priestoroch študovne OECD na prízemí č. dverí 13 v pracovných dňoch v čase od 8.00 do 15.00 hodiny.

Kontakt:

Centrum VTI SR
Depozitná knižnica OECD
Námestie slobody19
812 23 Bratislava
tel.: +421 2/57 27 61 21
fax: +421 2/54 43 12 01
e-mail: slamkova@tbb1.cvtisr.sk
<http://www.cvtisr.sk/oecd.htm>

Mgr. Viktória Slamková, CVTI SR, Bratislava

SAK upozorňuje

Správna rada SAK chce aj touto cestou upozorniť knižnice na povinnosti vyplývajúce z poskytovania reprografických služieb používateľom za poplatok, za ktoré je podľa organizácie kolektívnej správy práv (v našom prípade LITA) knižnica povinná zaplatiť autorovi náhrady odmien vo výške 3 percent z celkových príjmov za tieto služby. Uvádzame plné znenie stanoviska MK SR k tejto požiadavke, ktorú predložila LITA. Plné znenie tohto stanoviska môžete nájsť na webovej stránke SNK www.snk.sk v kolónke knižnice:

„V zmysle § 21 ods. 5 písm. d) zákona 383/1997 Z. z. Autorský zákon a zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Colný zákon v znení neskorších predpisov, v znení zákona č. 234/2000. Z. z. (ďalej len „Autorský zákon“) je LITA ako organizácia kolektívnej správy podľa zákona č. 283/1997 Z. z. o kolektívnej správe práv podľa autorského zákona a o zmene a doplnení niektorých zákonov a na základe oprávnenia č. 2/1998 udeleného Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky oprávnená vyberať od právnických osôb alebo fyzických osôb, ktoré poskytujú rozmnožovacie služby za odplatu, úhradu, a to 3 % z celkových príjmov za tieto služby.

Autorský zákon v § 24 ustanovuje pri vyhotovení rozmnožením diela pomocou reprografického zariadenia určitú výnimku pre knižnice, ktoré môžu bez súhlasu autora vyhotoviť pomocou reprografického zariadenia:

- a. rozmnoženinu zverejneného článku, iného krátkeho diela alebo krátkeho úryvku s ilustráciami alebo bez ilustrácií, ak je cieľom vyhotovenia rozmnoženiny uspokojenie požiadavky fyzickej osoby, ktorá ju použije na vyučovacie účely alebo výskum,
- b. rozmnoženinu akéhokoľvek zverejneného diela, ak je cieľom vyhotovenia rozmnoženiny jeho nahradenie, archivovanie alebo zabezpečenie v prípade straty, zničenia alebo poškodenia alebo v prípade stálej zbierky.

Keďže v uvedených prípadoch nevzniká v zmysle odseku 2 citovaného ustanovenia povinnosť uhradiť autorovi odmenu, nevzniká knižniciam ani povinnosť uhradenia náhrady odmeny v zmysle § 21 ods. 5 písm. d).

V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že uplatnenie výnimky je striktné viazané na taxatívne ustanovené účely (§ 24). Ak LITA požaduje úhradu náhrady odmeny v zmysle § 21 ods. 5 písm. d), nepochybne je preukázateľné, že predmetná knižnica poskytovala kopírovacie služby nad rámec ustanovený v § 24. Tieto skutočnosti si LITA v praxi overuje prostredníctvom svojich „inšpektorov“ a obdobné listy (výzvy) oprávnene posielala (len) tým subjektom, ktoré splnili zákonom ustanovené kritériá.“

(O poplatkoch za vypožičiavanie dokumentov, ktoré sa majú odvádzať Lite ako organizácii kolektívnej správy práv, rokuje celoplošne za všetky knižnice SR Ministerstvo kultúry SR.)

(kd)

PREČÍTALI SME ZA VÁS

Helsinská mestská knižnica – dláždenie cesty do občianskej informačnej spoločnosti

Helsinská mestská knižnica ponúkla svojim používateľom prístup k internetu pred rokmi, keď World Wide Web bol ešte iba úzkym chodníkom. V týchto dňoch sa o nej hovorí ako o informačnej „čerpacej stanici“.

V meste Helsinky verejné knižnice slúžia nielen ako obývacie izby, ale aj ako pracovne, v ktorých sa nachádza už viac ako 200 vysokokvalitných používateľských terminálov, ktoré okrem rôznych programov ponúkajú prístup k webu. To zďaleka neznamená, že knižnice sú už počítačovými zariadeniami naplnené. V meste s vyše pol miliónom obyvateľov chcela byť Helsinská mestská knižnica vždy miestom, kde sa každému poskytuje prístup k štúdiu. Tomuto sa venovalo úsilie, vďaka ktorému bola knižnica ako prvá na svete ocenená miliónom dolárov od nadácie Bill and Melinda Gates Foundation.

Všetko to začalo s „Cable Book Library“

Cenu za prístup k učeniu knižnica dostala za vynikajúcim spôsobom vyriešené uľahčenie používateľského prístupu k informáciám a kultúre prostredníctvom internetu.

Meno Helsinskej mestskej knižnice bolo v internetovej histórii kníh už v roku 1994, keď bola Cable Book Library otvorená. Knižnica sa špecializovala na internetové pripojenia a ako prvá verejná knižnica na svete mala vlastný WWW server.

Cable Book Library sa čoskoro stala svojím prístupom k internetu, umeleckou výzdobou, počítačmi a zariadením magnetom pre ľudí zblízka i zďaleka. Web, dovtedy pre mnohých celkom nezvyčajný, sa odrazu stal konkrétnou vizuálnou skúsenosťou.

„Cable Book Library pomohla obyčajným ľuďom pochopiť novú koncepciu rozvoja, t. j. web,“ hovorí riaditeľka knižnice Maija Berndtsonová. „Ešte stále to bol iba začiatok dlhodoobej e-stratégie knižnice. Prvoradým zámerom bol rovnaký prístup k webu pre každú knižnicu, veľkú i malú.“

Helsinská mestská knižnica ako ústredná knižnica pre verejné knižnice vo Fínsku mala od začiatku za cieľ podporovať celonárodný prístup na internet. V spolupráci s ministerstvom školstva boli fínske knižnice pri vytváraní solídnej základne informačnej spoločnosti úspešné. Všetkých 5 miliónov Fínov je teraz e-občanmi, pretože každý môže surfovať po sieti a využívať rôzne online služby v miestnej knižnici.

Knižničný portál symbolizuje silu spoločného úsilia

Spoluprácu knižníc najlepšie reprezentuje kolosálny knižničný portál *publiclibraries.fi*, ktorý spoločne udržiavajú všetky verejné knižnice vo Fínsku. Napríklad Reťaz knižníc vytvorilo 260 knihovníkov z celej krajiny pripájaním website s popismi stránok a ich obsahov. Aj populárna služba *Požiadavka* a *Knižničná služba* sa už rozšírila po celom Fínsku. Knižničný portál slúži knihovníkom i používateľom vo finštine, švédštine a angličtine. A keď príde ku spolupráci medzi knižnicami, je to pre malú krajinu rozhodujúce. Tak cena za „prístup k učeniu“ je uznaním pre všetky fínske knižnice.

Staré sa stretáva s novým

Už pred získaním ocenenia bola mestská knižnica pre návštevníkov veľkou atrakciou. Samotná sieť verejných knižníc je unikátnou zmesou moderného a starého.

„Napríklad stará hlavná knižnica z roku 1880 je najstaršou verejnou knižnicou v severských krajinách,“ hovorí Berndtsonová. „Po jej vybudovaní vzniklo v pravidelných intervaloch viac knižníc, z ktorých mnohé sú zaujímavé z architektonického hľadiska.“

Moderná Cable Book Library sa nachádza v srdci Helsínk. Jej informačno-technické služby sú doteraz najrozmanitejšie zo všetkých knižničných služieb. Používatelia majú k dispozícii 22 terminálov, sedem z nich možno použiť na pol hodiny bez predchádzajúcej rezervácie na čítanie e-mailu alebo prácu v režime online, ale aj na spracovanie iných úloh. Napriek výbornému vybaveniu je používanie počítačov bezplatné a tak to aj zostane. Rovnako aj tlač je obvykle bezplatná služba, ale pretože jej popularita rastie, musela knižnica zaviesť malý poplatok na krytie nákladov.

Nielen peniaze, ale aj spolupráca umožnila knižnici poskytovať svojim používateľom nové informačno-technické služby. Spolu s oddelením výchovy mesta Helsínki knižnica zriadila „mediatéku“. Najmä deti a mládež dostali prístup k počítačom. Cez deň sa môžu počítače používať v školách a po večeroch ich používajú zákazníci knižnice. Mnohí cítia, že knižnica môže ponúknuť svojim používateľom ešte viac, napríklad bezplatné e-mailové adresy.

Stretnutia a virtuálne návštevy v knižnici

Podľa štatistiky každý človek žijúci v Helsínkách navštívil v priebehu roka 2000 knižnicu v priemere 13-krát a požičal si viac ako 16 knižničných jednotiek.

Dokonca, hoci knihy si nemožno rezervovať alebo vypožičať cez internet, počet virtuálnych návštev knižnice rapídne vzrástol. Už roku 1999 bolo v mestskej knižnici na *www.lib.hel.fi* uskutočnených viac ako 9 miliónov virtuálnych návštev. V roku 2000 sa tento údaj zvýšil na 15 miliónov.

Jednou z najpopulárnejších online služieb je knižničný katalóg Plussa, na ktorom sa podieľajú mestské knižnice v Helsínkách, Espoo, Kaunianen a Vantaa. Plussa umožňuje vyhľadanie lokácií a disponibilnosť materiálu. V databáze je spolu približne 3,9 miliónov

knížničných jednotiek. V týchto knižniciach bolo na prehliadanie katalógu vyčlenených viac ako 100 terminálov.

„Je zaujímavé, že hoci knížničné služby postupujú v smere online, ľudia ešte stále majú potrebu spoločenského kontaktu,“ komentuje Berndtsonová. „Hoci si môžu dať svoju šálku kávy doma, mnohi uprednostňujú kávu kúpenú. Niekto môže čítať knihy a pracovať online doma, ini namiesto toho prichádzajú za týmito aktivitami do knižníc.“ Sympatickým detailom je tiež fakt, že Fíni, ktorí majú povest' nehučných a samotárskych ľudí, sa neschovávajú v knižnici za svoje počítače, ale radšej sa podelia o terminály s inými používateľmi. Berndtsonová považuje túto interakciu za veľmi pozitívnu. Dodáva, že „jedným z našich najväčších snov je, aby mestská knižnica mohla jedného dňa poskytovať nejakú svoju službu 24 hodín denne. Helsinki začínajú mať na to správnu veľkosť. Prírodzene, 24-hodinová služobná stanica bude lokalizovaná v centre.“

Informačná „čerpacia stanica“ („gas station“)

V každom prípade jedna z knížničných služieb bude v strede mesta. Mestská knižnica má alokovanú časť peňazí z Ceny od Bill & Melinda Gates Foundation na výstavbu novej informačnej „čerpaciej stanice“. Nehovoríme iba o budovách, ale aj o veľmi mobilnej službe najnovšieho druhu.

„Informačná čerpacia stanica môže byť pripojená v reťazi ku Cable Book Library,“ hovorí Berndtsonová. „Pred rokmi sme hovorili o webe, teraz sú to informácie a súvisiace služby. Často sa Informačná čerpacia stanica pletla so samoobslužnou. Informačná čerpacia stanica zdôrazňuje služby. Človek môže klásť otázky, prichádzať na návštevu alebo e-mailovať otázky, volať alebo poslať textovú správu s použitím mobilného telefónu.“

Distribútor sieťových informácií získava významnejšie zručnosti a vybavenie k prístupu. Tu môže knižnica asistovať. Prioritu dostáva kvalita, a tak sa uskutočňuje knížničný pokrok v klasifikácii a zhodnocovaní materiálu. Knižovníci potrebujú aj kontinuálny výcvik, aby udržali krok s novým vývojom. Zdôrazňuje sa dôležitosť domáceho tréningu a tímové úsilie pri vzdelávaní.

Ale čo sa podarilo urobiť uprostred všetkých informačných technológií pre prítlačivosť kníh? Tam niet dôvodu na poplach. Knižnice sú dobre hodnotené preto, že potrebujú viac než pravdivé fakty tlačené z internetu alebo CD-ROM-ov. Prehľadávanie medzi policami má stále svoje čaro. Zo všetkého materiálu akvírovaného knižnicou bol počet ponechaných kníh vysoký. Roku 1999 sa použilo vyše dvoch tretín rozpočtu na nové materiály, na nákup kníh a magazínov.

Knižnice navzdory ich pevným a čulým online prepojeniam neprehliadli ani múdrosť spočívajúcu v potrebe odpočinku a relaxácie. Zábava má tiež miesto v živote ľudí. „Knižnica nie je miesto iba na prácu a štúdium. My ponúkame prístup k informáciám tak, aby ľudia mali vo svojom živote potešenie,“ pripomína nám riaditeľka Berndtsonová.

Informačno-technické služby Helsinskej mestskej knižnice

Helsinská mestská knižnica má okolo 180 identických zákaznických pracovných staníc, vhodných na prácu s textom i multimédiami a vybavených Windows NT4 a Office 97. Internet môže byť prístupný zo všetkých pracovných staníc, ktoré sú spojené s periférnymi zariadeniami, ako sú tlačiarne a skenery. Ich použitie je voľné.

Používatelia musia pred použitím počítačov predložiť knižničný preukaz alebo doklad tožnosti. Takzvané „drop-in“ terminály možno použiť bez predchádzajúcej rezervácie; pri iných počítačoch sa vyžaduje prioritná rezervácia. Používatelia si môžu knižničný katalóg prehliadať zo 110 terminálov; knižničný personál má k dispozícii 470 pracovných staníc, ktoré sa využívajú väčšinou na služby používateľom, napríklad na dozeranie na výpožičky a na poskytovanie informácií.

IT služby Cablebook (Kirjakaapeli)

Informačno-technické služby poskytované Cablebookom sú v mestskom knižničnom systéme najrozmanitejšie. Sú lokalizované v budove Lasipalatsi v centre Helsínk. Používatelia majú k dispozícii 22 pracovných staníc vrátane:

- sedem Verho s internetom, e-mail, spracovanie textu, kalkulačné tabuľky, grafická prezentácia a softvérová databáza;
- jeden Linux s WWW-prehliadačom, e-mail, spracovanie textu, applixvér;
- tri počítače na spracovanie obrazu s WWW prehliadačom, e-mail, spracovanie textu, skener a softvér na spracovanie obrazu. Jeden počítač má externý kízavý skener, druhý má programové vybavenie. Všetky pracovné stanice majú FrontPage – editor na tvorbu obsahu WWW stránok;
- jeden Mac a dva PC-TV s webovým prehliadačom, e-mail, spracovanie textu, skener a softvér na spracovanie obrazu;
- sedem „drop-in“ terminálov, ktoré možno použiť na pol hodiny bez predchádzajúcej rezervácie, WWW prehliadač, e-mail, spracovanie textu, kalkulačná tabuľka, grafická prezentácia a softvérová databáza;
- jeden netsurfer, jeden fínsky dizajn-produkt, ktorý umožňuje používateľovi počas surfovania na sieti sedieť v Harley-Davidsonovej polohe.

K dispozícii je aj farebná laserová tlačiareň.

Helsinská mestská knižnica v skratke

Služí verejnosti v hlavnej knižnici a má 36 pobočiek, dve mobilné knižnice (43 zastávok), 18 knižníc v inštitúciách a dve ďalšie stanice služieb. Okrem toho funguje služba do domu (home service).

Online služby možno nájsť na www.lib.hel.fi.

Štatistické údaje (rok 1999):

2 mil. k. j., výpožičky celkom 8,9 mil., návštevy 7,1 mil., virtuálne návštevy 9,1 mil., výdavky na prevádzku 23,8 mil. euro (141,6 mil. fin. mariek), personál 500 osôb.

Prameň: Information Europe, 01/2001, s.12 – 14. (Skrátený preklad pripravil Ing. Ján Kurák.)

Knižnice v Českej republike

Jarmila Burgetová

Knižnice a knihy hrali v živote českého národa dôležitú úlohu. Boli vždy spojené s historickými a spoločenskými zmenami, ktoré sa odohrali na teritóriu terajšej Českej republiky.

So vznikom Československej republiky (1918) ožili verejné knižnice. Roku 1919 československý parlament schválil prvý knižničný zákon, ktorý prispôsobil verejné knižnice vzoru z iných krajín. S vývojom nových vedných oblastí vzrastal aj počet špeciálnych a vedeckých knižníc vrátane technických, komerčných, lekárskejších a poľnohospodárskych. Po oslobodení republiky roku 1945 sa knižnice začali opäť rozvíjať. Zákon z roku 1919 bol rekonštruovaný a verejné knižnice mohli budovať svoje fondy aj z knižničných jednotiek s novými titulmi. Začala medzinárodná výpožičná služba. Bola zriadená stredná knihovnícka škola a knihovníctvo sa dostalo medzi študijné odbory na univerzitách.

Nový knižničný zákon v roku 1959 schválil kreovanie jednotného systému knižníc. Zaviedol povinnosť verejnej správy zodpovedať za finančný vývoj knižníc aj za knižničný personál. Umožnil zlepšenie technickej práce knižníc a podmienok uchovávaní knižničných fondov. Prísny ideologický dozor však prikazoval knižniciam obhajovať štátnu politiku. Základným nedostatkom vo vývoji knižníc v Československu, najmä po roku 1970, bola cenzúra knižničných zbierok a vytváranie „špeciálnych fondov“ kníh s obmedzeným prístupom. Vyskytovali sa reštrikcie v importe zahraničnej literatúry, čo znižovalo jej dostupnosť.

Po novembri 1989 sa české knihovníctvo začalo rozvíjať na novom demokratickom základe. Predtým odložené knihy boli vrátené do zbierok a obmedzené služby čitateľom boli obnovené s cieľom poskytovať prístup ku kultúrnemu dedičstvu a informačným prameňom všetkým občanom. Vyžiadalo si to široko uplatniť knižničnú automatizáciu.

V Českej republike (10 330 300 obyvateľov) sa nachádza v súčasnosti okolo 1 300 funkčných knižníc všetkých typov – verejné, vedecké, špeciálne, lekárske a školské knižnice, knižnica Českej akadémie vied, univerzitné, poľnohospodárske, technické, vojenské atď. Najrozsiahljšou skupinou sú verejné knižnice so sieťou okolo 6 000 pobočiek. Sieť verejných knižníc zahŕňa okresné, mestské a miestne knižnice, ako aj Národnú knižnicu Českej republiky a deväť štátnych vedeckých knižníc. Vedecké knižnice majú špecifické funkcie a postavenie.

Proces ponovembrových (1989) zmien, obvykle nazývaný „transformácia“ knižničnej profesie, ovplyvňuje všetky knižnice v Českej republike – ich funkcie, status, služby a financovanie boli od základu prehodnotené. Verejné knižnice boli ovplyvnené nielen stratou samostatnosti miestnych knižníc a dezintegráciou kooperačných systémov, ale tiež transferom okresných knižníc z okresov na obecné úrady. To vyvolalo nové neistoty a v niektorých prípadoch malo negatívne dôsledky, napríklad niektoré požiadavky a služby boli zrušené a rozpočty i personál boli zredukované. Môže to mať nepriaznivý dosah na dlhodobý vývoj knižníc v Českej republike.

Navzdory týmto problémom sa vývoj verejných knižníc v Českej republike nezastavil. Mnohé z knižníc, ktoré boli vrátené do správy obcí, získali oveľa lepšie podmienky, napríklad lepšie predpoklady a viac zdrojov na nákup literatúry. Postavenie knižnice v spoločnosti sa takto významne zlepšilo. Za posledných desať rokov bolo mnoho knižníc zrenovaných a zmodernizovaných, napr. nová, osobitne vyprojektovaná knižnica v Mladej Boleslavi (vrátane inštalácie sofistikovanej počítačovej siete). Novovybudovaná je aj Štátna vedecká knižnica v Liberci a Moravská knižnica v Brne, druhá najprestížnejšia česká knižnica.

Mestská knižnica v Prahe podstúpila extenzívnu renováciu a boli vybudované nové depozitáre pre Národnú knižnicu a iné knižnice na uskladnenie 4 miliónov zväzkov. Iným motivujúcim faktorom je rozsiahly počet kníh, periodík a iných médií, ktoré sa teraz publikujú. Napriek finančným problémom a rastu cien knižnice získavajú túto literatúru do svojich zbierok.

Prvá polovica roku 1990 bola charakterizovaná rýchlym zavádzaním počítačovej technológie najmä vo verejných knižniciach. Toto obdobie možno označiť ako boom informačných technológií v knižniciach. V dôsledku toho je dnes väčšina knižníc automatizovaná (vrátane cirkulačného systému s čiarovým kódom). Väčšina verejných knižníc je vybavená CD prehrávačmi, databázami na CD-ROM, tlačiarňami a kopírovacími strojmi. Prístup verejných knižníc k internetu sa v súčasnosti stáva realitou. Národná knižnica, regionálne štátne vedecké knižnice, okresné a väčšina mestských knižníc už prístup k internetu má. Všetko to dokazuje, aké miesto zastávajú verejné knižnice v kultúrnom živote Českej republiky.

Po viac ako desiatich rokoch vyjednávaní prijal parlament 29. júna 2001 nový knižničný zákon. Tento zákon, oficiálne nazvaný Zákon o knižniciach a podmienkach poskytovania knižničných a informačných služieb, sa vzťahuje na všetky knižnice, ktoré poskytujú verejné knižničné a informačné služby. Tieto knižnice bude spájať centrálny register knižníc vedený Ministerstvom kultúry ČR, budú sa riediť súborom štandardov a regulatívov a budú mať príležitosť uchádzať sa o štátne granty a iné výhody. Podľa tohto zákona všetky „základné“ knižničné a informačné služby musia byť poskytované bezplatne (vrátane telekomunikačných prístupov k externým zdrojom informácií).

Konečný termín pre malé verejné knižnice na splnenie požiadavky prístupu k internetu je 31. december 2006.

Od roku 2002 bude Národní knihovna ČR v zastúpení všetkých knižníc prerokúvať s inkasnými spoločnosťami zmluvy o copyrighte a bude držiteľom práv preplácať copyright zo štátnych fondov. Nové regionálne knižnice (doterajšie štátne vedecké knižnice) budú zabezpečovať a koordinovať vykonávanie regionálnych funkcií, ktoré predtým vykonávali okresné knižnice (prostredníctvom transferu regionálnych funkcií vybraným verejným knižniciam, ktoré budú na to dostávať štátny finančný príspevok).

Vývoj knižníc v Českej republike bol a stále je dôležitým indikátorom úrovne kultúrneho života vo všeobecnosti. Knižnice sa vždy podieľali na kultúrnom dianí tejto krajiny. Stupeň ich rozvoja i prípadného poklesu ukazuje, akú dôležitosť prikladá spoločnosť kultúre a knižniciam.

Prameň: Information Europe, 3/2001, s. 12 – 13. (Skrátený preklad pripravil Ing. Ján Kurák.)

EBLIDA INFORMUJE

Kultúra

Kultúrna spolupráca v Európskej únii

Európsky parlament historicky spustil proces, ktorý vyvrcholil zahrnutím kultúry do zmlúv. Napriek tomu je pozícia kultúrnej politiky ešte stále na okraji a je spútaná požiadavkou jednoty hlasovania v Rade, s ktorou Parlamentný výbor pre kultúru vyjadril nespokojnosť. Od vstupu Maastrichtskej zmluvy do platnosti v roku 1993, keď boli spustené prvé programy na podporu spolupráce v umeleckých a kultúrnych aktivitách (Kaleidoskope), na obohatenie kultúrneho dedičstva (Raphael) a na podporu kníh a čítania (Ariane), Parlament prízvukoval potrebu kultúrnej politiky Spoločenstva a podporil Komisiu pri prijímaní kultúrnych opatrení.

V súčasnosti je absencia systematickej spolupráce medzi kultúrnymi opatreniami EÚ a národnými kultúrnymi politikami spôsobená reštriktívnou interpretáciou princípu subsidiarity. Taká spolupráca, ktorá by zlepšila subsidiaritu, nebola nikdy zavedená do praxe. Zo štúdie o súčasnom stave národných politík v krajinách EÚ, ktorú vypracoval generálny direktoriát pre výskum, vyplynulo niekoľko zaujímavých konvergencií a rozdielov vo všeobecných trendoch, politikách a nástrojoch.

Väčšina krajín súhlasila, že kultúrne aktivity podľa definície vedúcej skupiny Eurostatu sú tie „aktivity, ktoré sa týkajú ochrany, tvorby a výroby, rozširovania, školení a marketingu v takých oblastiach, ako je umelecké a historické dedičstvo, výtvarné umenie, architektúra, archívy a **knižnice**, vydávanie a tlač, živá zábava, kino a audiovizuálny sektor“.

Jedinou výnimkou je informačný sektor (rádio, TV a tlač), ktorý niektoré krajiny, pokiaľ ide o národné kultúrne politiky, nespomínajú, keďže ich informačné politiky patria do pôsobnosti predsedov vlád alebo ministrov spojov.

Pokiaľ ide o sektorové rozdelenie, ide o to, že existujú významné rozdiely medzi krajinami, predovšetkým v južnej Európe, kde je väčšina fondov vyhradená na dedičstvo, kým v severnej Európe sa prioritou kladie na výtvarné umenie, zábavu, kultúrny priemysel a **knižnice**.

Všetky členské štáty implementujú aktívne politiky, pokiaľ ide o kultúrny priemysel, poskytnutím finančnej podpory a predovšetkým prijímaním regulačných opatrení. Jediná oblasť, v ktorej sa krajiny EÚ odlišujú podstatne, je daňová politika. Sadzby DPH pri predaji produktov alebo služieb sa v tej-ktorej krajine podstatne líšia podľa typu činnosti alebo kultúrnej hodnoty.

Parlament prijal 5. septembra 2001 rezolúciu o kultúre v Európe, v ktorej volá po kultúrnej spolupráci smerujúcej k vytvoreniu *Európskej kultúrnej oblasti*. Vo svojej správe člen EP Ruffolo vyzýva členské štáty, aby vyčlenili aspoň 1 % celkových verejných prostriedkov na „stimuláciu umeleckej tvorby, vyjadrovania a rozširovania“.

Okrem toho žiada Európsku komisiu (EK), aby navrhla a realizovala, s príspevom členských štátov, trojročný plán kultúrnej spolupráce, ktorý by zahrnoval také ciele, ako je vytvorenie telematickej siete a služieb spájajúcich kultúrne inštitúcie (**knižnice**, nadácie, múzeá, reštaurátorské centrá, divadlá atď.) a vzájomnú výmenu najlepších skúseností.

Člen EP tiež požaduje zriadiť Európsku agentúru na monitorovanie kultúrnej spolupráce. Tento orgán by mal byť v spojení s EK a národnými kontaktnými bodmi v programe Kultúra 2000, ktorý predstavuje prvý systematický pokus implementovať Európsku kultúrnu politiku. Výbor tiež žiada aktualizovať úlohu kontaktných bodov pri prehodnocovaní programu Kultúra 2000. S týmto cieľom by sa malo konať Kultúrne fórum, aby znova definovalo hodnoty, ciele a formy kultúrnej spolupráce v Európe.

Pokiaľ ide o daňovú politiku, kultúrny výbor chce, prikladajúc význam sponzorstvu umeleckej tvorby a kultúrnych podujatí, aby členské štáty umožnili sponzorom umenia daňovú úľavu. Okrem toho by mala EK na úrovni Spoločenstva preveriť možnosť zjednotenia princípov zaobchádzania s daňami z umeleckej činnosti, najmä pokiaľ ide o DPH.

Pokiaľ ide o úsilie EK a členských štátov EÚ v oblasti kultúrnej politiky, bol predložený súbor smerníc a nástrojov na podporu kultúrnej dimenzie Únie podnecovaním užšej spolupráce medzi členskými štátmi. Tieto návrhy sa snažia poskytnúť Únii efektívne nástroje na odhalenie najlepších kultúrnych a umeleckých síl v Európe, s prihliadnutím na princíp subsidiarity.

Information Europe, č. 3/2001.

Pozn. redakcie: Danou problematikou sa zaoberá Pavol Janík, tajomník SSS, v článku *Integrácia má aj mimoekonomický rozmer* (Nový deň, 16. 1. 2002).

Informácie

• **Komisia spúšťa webovú stránku, aby zapojila obyvateľov do procesu tvorby politiky EÚ**

Ako súčasť iniciatívy interaktívnej tvorby politiky Európskej komisie (ďalej EK) sprístupnila EK 22. októbra webovú stránku *Váš hlas v Európe* (<http://europa.eu.int/yourvoice/>), aby dala obyvateľom, zákazníkom a priemyslu možnosť zohrávať aktívnu rolu v procese tvorby politiky EÚ.

Stránka, nový interaktívny nástroj online konzultácii, umožňuje prístup relevantným

aktérom a organizáciám a poskytujú aj široký rámec interaktívnych nástrojov, ako napr. online konzultácie, spätnoväzbové mechanizmy, webfóra, miesta na rozhovory a reklamčné konania.

Ďalšie informácie o iniciatíve interaktívna tvorba politiky nájdete na URL adrese:
<http://ipmmarkt.homestead.com>

- ***Komisia nadväzuje na Zelenú knihu o sektore verejných informácií, ktorá bola nakoniec vydaná***

EK prijala 23. októbra 2002 vyhlásenie, ktoré navrhuje súbor činností na prekonanie trhových bariér existujúcich na európskej úrovni, a venovala sa predovšetkým otázke využívania sektora verejných informácií (PSI). Nevznikli žiadne nové návrhy v súvislosti s prístupom k informáciám. Činnosti sú prezentované vo dvoch hlavných osiach: experimenty, dialóg a legislatíva – minimálna podmienka pre komerčné využitie PSI, harmonizácia na európskej úrovni sa zvažuje – EK plánuje navrhnúť smernicu na zmiernenie existujúcich bariér do konca roku 2001.

V súlade s vyhlásením bude zvláštna pozornosť venovaná špecifickým úsekom a sektorom, ako sú geografické informácie a rola knižníc. Krátky pracovný materiál na túto tému môžete nájsť na: ftp://ftp.cordis.lu/pub/econtent/docs/2001_607_ann_en.pdf.

V tomto pracovnom materiáli EK uvádza, že „primeraná vážnosť by sa mala v stratégiách EÚ pre informačnú spoločnosť a súvisiacu informačnú politiku venovať knižniciam. Opatrenia opísané v hlavnom dokumente (t. j. výmena najlepších praktík alebo finančnej podpory projektov) sú pre knižnice dostatočne relevantné. Aktivity rozvinuté v programe IST na stimuláciu digitalizácie informačných zdrojov a činností knižníc môžu byť ohromným príspevkom, ktorý im dá nové miesto a nové pracovné metódy v informačnej spoločnosti.“

Vyhlasenie a ďalšie informácie o PSI nájdete na URL adrese:
<http://www.cordis.lu/econtent/psi/home.html>

- ***Parlamentný konzultačný dokument o celoživotnom vzdelávaní prijatý***

Európsky parlament (ďalej EP) prijal 23. októbra 2001 rezolúciu člena EP van Brempta (A5-0322/2001) o celoživotnom vzdelávaní. Členovia EP požadujú konkrétne politické opatrenia, ktoré by boli založené na princípoch demokratizácie a rovnosti, individuálneho osobnostného rozvoja, osobného práva na celoživotné vzdelávanie, osobnej zodpovednosti a holistického prístupu k vzdelávaniu. Je však na škodu veci, že priority týchto stratégií ešte neboli definované.

Parlament chce, aby celoživotné vzdelávanie bolo prístupné každému v EÚ bez ohľadu na vek, pôvod alebo predchádzajúce vzdelanie, ale poznamenáva, že aby bolo celoživotné vzdelávanie efektívne, bude si vyžadovať radikálnu zmenu vo vzdelávaní, školení a politike trhu práce na európskej, národnej a regionálnej úrovni.

Bližšie o tom sa dozviete na URL adrese:

http://www.europarl.eu.int/plenary/default_en.htm.

• **Program Sokrates – správa o celoživotnom vzdelávaní a mestách vydaná**

Generálny direktoriát pre vzdelávanie vydal 15. októbra 2001 európsky politický dokument „Kreovanie celoživotného vzdelávania vo veľkomestách, mestách a regiónoch – miestna a regionálna dimenzia celoživotného vzdelávania“ z projektu TELS – Smerom k európskej vzdelávajúcej sa spoločnosti, ktorý je financovaný v rámci programu Sokrates. Tento vykonávací dokument podáva informáciu o rozhodujúcej úlohe, ktorú zohrávali európske veľkomestá, mestá a regióny v implementačnom procese celoživotného vzdelávania. Posudzuje dôležitosť celoživotného vzdelávania sa ako individuálnu činnosť a poskytuje príklady z implementačného procesu. Niektoré príklady:

- Významná knižnica v Alexandrii bola centrom 2000 rokov starého experimentu pri tvorbe programu Učiace sa mesto (learning city – program usilujúci sa o to, aby zdroje a zariadenia mesta slúžili vzdelávaniu jeho obyvateľstva).
- Sunderland je priekopníkom celoživotného vzdelávania v takých iniciatívach, ako sú jeho kurzy v 35 mimouniverzitných centrách, v školách, knižniciach, ako aj v obchodných centrách.
- Internetové kaviarne alebo verejné internetové stanice v knižniciach a iné verejné miesta vedia, že ich klientelu tvoria všetky vekové kategórie a skupiny. Také zariadenia umožňujú ľuďom, v závislosti od tej-ktorej komunity, so znalosťou prostredia využívať ich ako prostriedok integrácie.
- Vzdelávacia kampaň vo Veľkej Británii usporadúva každý rok v septembri „Family learning day“. Knižnice pozývajú na diskusie autorov, ktorí píšu o rodinných vzťahoch, pripravujú súťaže pre deti, ktoré píšu rodinné príbehy ap.

Hot News, október 2001.

Prípravované podujatia

• **Internet Librarian International 2002**

Londýn, VB, 18. – 20. marec 2002

Konferencia zahŕňa intranet, nástroje a systémy, e-zdroje, portály, webový dizajn, manažment obsahu, navigáciu v internete, e-vzdelávanie. Pre informačných profesionálov, ktorí využívajú alebo rozvíjajú internet, intranet a na web zamerané stratégie.

Kontakt na ďalšie informácie:

fax: +44/0/1865 204950; e-mail: info@internet-librarian.com; www.internet-librarian.com/.

• **Netlab and friends – Tribute and outlook after 10 yers of digital library development**

Lund, Švédsko, 10. – 12. apríl 2002

Konferencia prediskutuje tiež týkajúce sa vývoja digitálnej knižnice – sémantický web a organizácia znalostí, interoperabilita a integrácia heterogénnych zdrojov, vízie, závery pre budúcnosť a súčasný vývoj, severské knižnice a riešenia ich digitálnej knižnice.

Kontakt na ďalšie informácie:

Jessica Lindholm, Conference coordinator, NetLab;

fax: +46 46 222 36 82; e-mail: y10conf@munin.lub.lu.se; www.lub.lu.se/netlab/conf/

• **Creating access to information – How to get a better deal from your information licences**

Haag, Holandsko, 12. apríl 2002

Workshop EBLIDA o získavaní elektronických informácií pre informačných pracovníkov zaoberajúcich sa posudzovaním a rokovaním o licenciách na elektronické zdroje informácií.

Kontakt:

EBLIDA Secretariat, POBox 43300, 2504 AH The Hague; fax: +31 70 309 07 08;

e-mail: eblida@nblc.nl; www.eblida.org/conferencs/licensing/licensing.htm

• **4. nordický festival pojazdných knižnic (bibliobusov)**

Turku, Fínsko, 16. – 18. augusta 2002

Program, registračný formulár a všeobecné informácie sú dostupné na adrese:

www.kaapeli.fi/~fla/nmlfenglish.htm.

EBLIDA odporúča, aby sa táto informácia dostala k všetkým, ktorých to zaujíma, a to najmä prostredníctvom odborných knihovníckych časopisov a WWW stránok. Organizátori žiadajú, aby tí, ktorí na túto akciu prídu, zaslali technické informácie o týchto mobilných knižniciach, nakoľko sa uskutoční súťaž o najkrajší a najlepšie fungujúci bibliobus (Miss Mobile). Súťažiteľ budú aj šoféri o najšikovnejšieho šoféra. Keďže sa táto akcia uskutoční približne v tom istom čase ako konferencia IFLA, účastníci zo vzdialenejších miest môžu spojiť účasť na týchto dvoch akciách.

Kontakt:

1. Ms. Sinikka Sipilä, Secretary General, Finnish Library Association, Vuorikatu 22 A 18, 00100 Helsinki, Finland; tel.: +358-9-6221 399, GSM +358-40-7151 041;

fax: +358-9-6221 466

2. Teresa Hackett, Director, EBLIDA, P.O. Box 43300, NL-2504 AH The Hague;

tel.: +31-70-309 0608, mobil: +31-6-20416579, fax: +31-70-309 0708;

e-mail: eblida@nblc.nl; www.eblida.org

Vieme spoľahlivo e-komunikovať?

(Z redakčnej kuchyne)

Je priam samozrejmé, že sa všetci celkom radi utiekame k možnosti mejlovania ako záruke rýchleho a spoľahlivého odovzdávania informácií, odkazov, zasielania rôznych dokumentov, a teda aj zasielania článkov do nášho bulletinu. Iste, ešte nie všetci máme rovnako kvalitné počítače, ešte nie všetci rovnako suverénne surfujeme po internete, nie všetci rovnako často navštevujeme nespočetné množstvo odborných a nanajvýš zaujímavých WWW stránok, či už domácich alebo zahraničných, z ktorých čerpáme ponaučenie i inšpiráciu do vlastnej práce, no napriek tomu sa skoro všetci dosť často dopúšťame rôznych nedôsledností, ktoré vedú k nedorozumeniu a omylom.

A práve o nich by sme sa radi zmienili, aby sme sa v budúcnosti navzájom vyvarovali týchto drobných, ale niekedy aj neprijemných chýb. Vychádzame z vlastných skúseností z posledného obdobia. Napríklad sa telefonicky dohodoríme o zverejnení nejakého článku v niektorom z čísel bulletinu o zaujímavej akcii, ktorá sa uskutočnila v tej-ktorej knižnici, a dohodneme sa, že článok príde elektronicky. Termín uzávierky časopisu je tu, ale článok neprišiel. Myslíme si, že sa autori rozhodli článok neposlať. Ale omyl! Po vyjdení čísla autori sklamaní volajú, prečo ich článok tam nie je, čo máme proti nemu, proti nim... S údivom aj zdesením vysvetľujeme, že my sme žiaden článok nedostali (prípadne dodatočne poslanú novšiu verziu článku, čo sa už tiež stalo), že my radi privítame každú iniciatívu...

Z toho pre nás všetkých plynie **rada číslo 1** (pomôžeme si bonmotom Haliny Pawlovskej z televízneho programu Banánové rybičky): *Pri e-odovzdávaní dokumentov, článkov ap. žiadajme, aby oslovená strana potvrdila prijatie danej e-pošty*. Verte, vyhne sa mnohým nedorozumeniam, ako aj dodatočným ospravedlňeniam a opravám už zverejnených informácií. A zároveň si dôkladne prezrime, či má príslušný dokument všetko, čo má mať, ako napr. názov, podnázov, či je uvedený autor príspevku (na tomto mieste hneď musíme uviesť opravu autorstva článku *50 rokov štúdia knihovníctva na Slovensku* z Bulletinu SAK 4/2001, ktorého autorom nie je D. Gqndová, ale Pavol Rankov; zároveň sa mu touto cestou ospravedľujeme za uvedený nedostatok, ktorý tiež vznikol pri e-komunikácii).

Dosť častým problémom pri zasielaní článkov je aj spôsob zasielania fotografií, log, tabuliek. A tu by sme si mohli osvojiť **radu č. 2**: *Texty treba zasielať vo Worde a graficky upravené ilustrácie (fotografie, logá, tabuľky ap.) vo formáte tif*.

Sme presvedčení, že ak sa budú dodržiavať tieto dve základné „ponaučenia“, nastanú

v našej e-komunikácii žiadne ďalšie nedorozumenia. Ak nebudaj áno, budeme ich riešiť priebežne.

A na záver rada č. 3: *Maximálne využívajme možnosť sa „zviditeľňovať“ v rôznych masovokomunikačných prostriedkoch.* Iba tak, že o nás a našich aktivitách sa bude vedieť, hovoriť, písať či filmovať, máme možnosť povzniesť sami spoločenské postavenie knihovníka v rozvíjajúcej sa informačnej spoločnosti. Preto veľakrát nečakajte, že vás niekto osloví, ale sami upozorňujte na zaujímavé podujatia či významné výročia. Aj my v redakcii budeme radi, ak nám sami budete písať, mejlovať, keď nám dáte o sebe a svojej práci čo najčastejšie vedieť. Čo vy na to?

Za redakciu Bulletinu SAK Mária Mlynáriková